

Buda-Pest, november 23-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk: Egy négyzet hasábját öt sor, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszori ígatásnál csak 7 krajczárba számítandó. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécében: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstejn és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegdíj, külön minden ígatás után 30 kr.

Nemzeti színház.

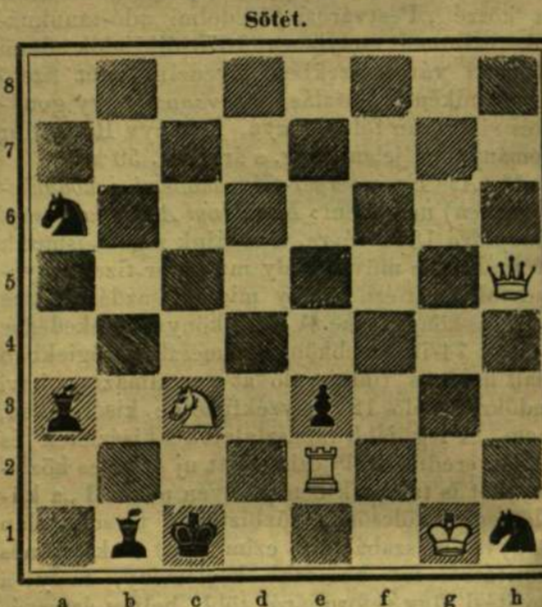
Péntek, nov. 7. Először: II. Károly, Anglia királya. Vigjáték 5 felv. Irta Giacometti Pál; ford. Csepregi. Szombat, nov. 8. „A hugonották.” Opera 4 felv. Zenéjét szerzerette Meyerbeer. Vasárnap, nov. 9. „A telencz.” Népszínmű 4 felv. Irta Szigligeti. Hétfő, nov. 10. „A csikós.” Népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti. Kedd, nov. 11. „Hamlet.” Opera 5 felv. Zenéjét szerzerette Thomas A. (Hauk k. a. föllépteül). Szerda, nov. 12. „II. Károly, Anglia királya.” Vigjáték 5 felv. Irta Giacometti Pál; ford. Csepregi. Csütörtök, nov. 13. „Mignon.” Opera 3 felv. Zenéjét szerzerette Thomas A. (Hauk k. a. föllépteül).

Szerkesztői mondanivaló.

„Az orszolán” (der Löwenritt) fordítása itt-ott homályos; az olvasó (ha az eredeti nem ismeri, s pedig az olyanok számára fordítunk első sorban) nem fog magának világos, szemléletes képet alkotni az egészről; pedig e költeménynek épen az a főerde. A három kis dal közül az első és utolsó jöhét. — Rendre, rendre. — Szarvas. Az elégiát itt-ott N. I. ismeretes Hattudalának visszhangja, egészben véve igen gyöngye dolgozat. Nem közölhető. — Id. B. P. E. Az „Elégedettség” csak annyiban vers, a mennyiben (gyarlón) rimelő sorokba van szedve; költészet nincs benne. Ily költői tehetség mellett Horác dái fordítására sem merjük biztatni. — Telectő. S. I. Nem használhatók. — Budapest Sz. Z. Még igen zsenek. — Gy. A. K. „A hazatérés” hangja meleg, dalszerű. De eszméje nagyon vékony. Más talán tartalmas is akadhatott?

SAKKJÁTÉK.

728-ik sz. f. Pavitt S-tól (Londonban).

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 722-ik számú feladvány megfejtése.

- (Szerényi Bélától Pesten.) VII. Söt. 1. Hd3-f4... Bd6-f6: (a) 2. Be2-d2+... K tetsz. szer 3. Bd2-d3-d5 mat. a) 1. Vh5-e2: (b) 2. Be5-d5+... Kd4-e3 3. Hf4-g2 mat. b) 1. c4-e3 (c) 2. Hh2-f3+... Vh5-f3: 3. Be5-e6 mat. c) 1. 1. Vh5-e5: 2. Hh2-f3+... e4-f3: 3. Pf6-e5 mat.

Helyesen fejtették meg: Vasprémében: Fülöp József. — Gelén: Giesinger Zsigmond. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Sziget-Csepren: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

János, szász király (arckép). — Hallgatsz, hallgatsz... — Tengerparti rajzok. — A branyicskói csata emléke (képpel). — Vidacs János (arckép). — A spanyol polgárháború (képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (folyt.). — A Liszt-ünnepélyek. — Spanyolországból. — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték — Heti-naptár

Felöl szerkesztő: Nagy Miklós (L. cukor-utca 11. sz.)

Ghyczy Kálmán.*

Nem először foglalkozik lapunk azzal a férfival, kinek neve jelen soraink fölé iratott. Életrajzát először a „Vasárnapi Ujság” az 1861. évi 48-ik számában, politikai működésének tüzesebb méltatását 1872. évi 20-ik számában közöltük.

Mi indított arra, hogy most njoblag megemlékezzünk róla?

Ha azt mondanók, hogy az a jótékony hatás, mely az emberi lelket elfogja mindannyiszor, valahányszor mintajellemekkel foglalkozunk, a bizony nem mondanánk valótlanúságot.

Ghyczy Kálmán a hosszú viharteljes pályán, mely mögötte áll, polgártársai tiszteletében oly magasra emelkedett, a hol még a féktelen indulatok által fölkorbaélt hullámcsapások tajtékja sem bírta elérni. Szüvedélek, irigység, gyűlölet, a melyek minálunk, fájdalom, képzelhetlen magas fokot értek el nem egyszer, — mind messze az ő lábai alatt zajlottak el, s a mig alatta dúlt a vihar, ő megállott, mint magas hegyormon a márványszobor, körülragyogva a közbecsületés

szelid verőfényétől. A rágalom meglapult e jellemnagság előtt, s még a legyávább bűn, a gyanúsítás sem merte följéje irányozni mérgezett nyilait, tudva jól, hogy azok visszapatannának az intézőre.

Oly jellemekkel foglalkozni tehát minél többször, melyek előtt tisztelettel emel kapapot minden becsületes ember s példány-

képeit választhatja minden igazlelkű hazafi, — eléggé magában hordaná indokát.

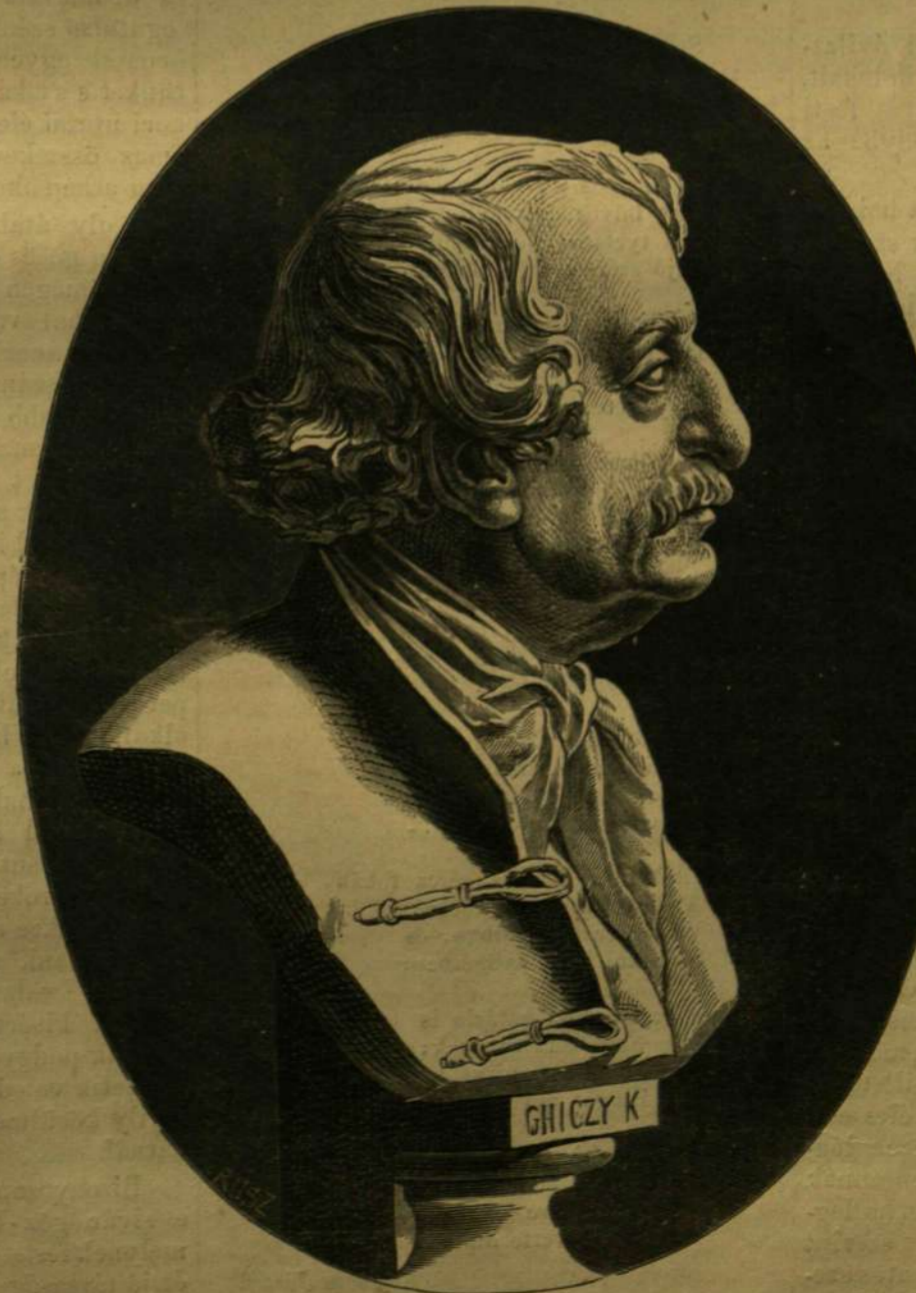
De nem ez az, a mi jelen soraink megírására birt, hanem az az államférfiui nagy elhatározás, melyhez szokatlan bátorság kellett, s melyről az egész ország beszélt.

E lépés sokkal közelebb áll, semhogy a kitélet, melyet fölötte bárki mondana, a történelem ítélő szavának értékével bírhatna még most.

De Ghyczy egész nyilvános élete egy kitárt könyv, a melyből, a ki ért hozzá, szabadon olvashat. Nyílt bepillantást enged az ez ember egész lelkébe, s gondolkozzék bárki barmiképp, azt az egyet be fogja ismerni, hogy ennek a könyvnek alig van egy kitérő sor, az a lélek nem mutat föl szépiteni, vagy eltakarni való foltot, s hogy Ghyczy legutóbbi elhatározása multjának, egész egyéniségének és a bekövetkezett körülményeknek kombinált találkozásából eredő szükségesség folyománya volt.

Ghyczy Kálmán egy évtizednél tovább volt a magyar alkotmányos ellenzék vezére. Ő képviselte pártjában a mérsékletet, mely arra törekedett, hogy magával szemben ne ellenségeket, de vele egy czélra, csak más uton törekvő jószándoku ellenfeleket lásson. S ha nem sikerült is mindig elvennie a pártküzdelmek éles jellegét, de nagymértékben enyhítette azt, mert nélküle, ki tudja, mivé fajulhatott volna.

De nemcsak a mérsékletet, az erőt is képviselte ő pártjában. „Svaviter in modo, fortiter in re”, — ezt nem téveszté el soha szem elől. S bizony alig volt szónok az ellenzék soraiban,

GHYCY KÁLMÁN MELSZOBRA. 1861-től.

panát, hogyan lássunk hozzá? Itt a bükkenő. A dártek duzognak, töredékeik sugnak-bugnak, emlegetik a fuzót, új pártalakulást, — de jó tanács, mit mindenki elfogadjon e leverő viszonyok között, nem akad sehol. Még emeli a törvényhozás kedvetlenségét az, hogy az országgyűlésnek általában tisztelt, közbecsülésben álló tagja, Ghyczy Kálmán jelenté képviselői mandátumának leteleését s már el is utazott, megfosztván ekkép nagy tehetőségétől, roppant munkaerjétől, higgadt tanácsától nemcsak a mércekölt ellenzék, hanem az egész országgyűlést. Ugyancsak e hét szomorú eseményei közé tartozik a Vidacs János, országgyűlési képviselő borzasztó erőszakos halála, mely még most is megdöbbenésben tartja a kedélyeket.

Másfelől ugyancsak e hétre esnek amaz ünnepélyességek, melyeket a új tisztikarát most alakító főváros, az irói és művészi kör, zene-egyletek, testületek, idegen nevezetességek és az ünnepelt barátainak és hódolónak nagy száma Liszt Ferenc zongora-írárságának félszázados jubileumára rendezett, s melyek méltán elviszik hürünket a külföldre, megmutatván, hogy a mely nemzet a művészet apostolait így tudja ünnepelni, az barbár nem lehet, s van jövője a mivelődés terén is, — a minek ellenkezőjét ellenségeink annyira el szeretnék hitetni a világgal. — Mind e nevezetesebb eseményeknek mintegy háttérül szolgál, hogy — beköszöntött a tél. Hűvös, száraz napok járnak s hajnalfele már fagy is tapasztalható. Kezdődik a meleg kabát és kályhaidény.

Vidacs temetése. Az oly gyászos véget ért, a fővárosi körökben annyira ismert férfit e hó 12-én temették el, oly nagy sokaság jelenlétében, milyen csak ritkán gyűl össze. A két-nyul utcazi halottas házat meg sem lehetett közelíteni, mert a tömeg a szentatér egy részét is belepte. Leginkább a polgári és iparos osztály jelent meg nagy számmal, de ott voltak igen sokan a képviselőház tagjaiból is, Bittó István elnökkel együtt. A halottas háznál az egyházi szertartás után Hefli I. képviselő mondott beszédet, festvén az elhunyt tevékeny életét. A koporsót egészen ellepték a koszoruk s egy hónapig századosi csákó is díszítette. A gyászmenet impozáns volt. Elöl különböző egyletek jöttek vagy tíz fekete lobogó alatt; gyárak személyzeti, iparos egyletek, jótékony egyesületek, stb. A koporsó hatolvas kocsi nyugodott, fáklyások környezték s az elhunyt családja, rokonai, ismerősei képviselői, a budapesti honvédegylet tagjai és nagy tömeg kísérte. Az országuton tömött sorfal képződött s a nagy gyászkiéret alig tudott haladni. A részvét hangjait lehetett hallani mindenfelől. A temetőben még Csiky Sándor képviselő mondott beszédet a honvédegylet nevében, s aztán behantolták a sirt, mely egy érdemes, de megtört életet fed most hantjaival. Vidacsról folyton sok jellemző adatot közölnek a lapok. Ilyen többi közt, hogy a honvédmézház számadásainak megvizsgálására kiküldött bizottság előtt halála előtti napon megjelenván, biztosította e bizottság elnökét, hogy roszakaratu kezelésről szó sem lehet a számadásoknál, csupán figyelemtelenségről, s az ennek folytán hiányzó összeget (mintegy 9000 ft) azonnal le is fizette. Ugyanaz nap délután elment Gaál Ernő ügyvédhez s átadta neki az agyonlőtt Sebes Emil árváinak adakozás által gyűjtött vagyonáról szóló számadásokat, melyek mellé 973 ft készpénz volt mellékelve, mint a vagyonból fennmaradt felesleg. A számadások a legnagyobb rendben vannak.

Petőfi szobráról. Izsó már elkészítette Petőfi szobrának tervezetét, s e napokban bemutatja a szobor-bizottságnak. Az öntéshez való mintázat készítéséhez a tavasszal fog, s erre külön műterem szükséges. Körülbelül még két évre van szükség, hogy a mű az öntődeből is kikerüljön. Van tehát még idő, hogy a közönség igazán kitüntesse az érdeket, melylyel kedvencz költője iránt viseltetik. A szobor körülbelül 55—60,000 ftba kerülend, s az összeg még nincs teljesen együtt.

(A székely vértanúk síremléke.) A M.-Vásárhelyt kivézettt Török, Gálf és Horváth sírján emelendő emlék költségei 2000 ft-ra vannak szabva, s a sírkövet a jövő év márczius 10-én, mint évfordulati napon akarják föllátni. Lázár Ádám képviselő tehát mint bizottsági elnök, fölkéri az ívtartókat, hogy folytassák ezental is a gyűjtést, s az eredményt küldjék be ifj. Hints Dani pénztárnokhoz M.-Vásárhelyre.

(A piski-győzelem helyén tervezett emlékre) már régebben gyűjtének. Most a hunyadmegyei honvédséggyűző egyet elnöke: Makray László fölhívja mindazokat, kik a szoborra gyűjtési iverket kaptak, tegyenek jelentést az eddigi eredményről b. Jósika Géza urnál, Branyicskán segyzersmind küldjék be az iverket s összegeket.

(A régi Buda domborművü látképe.) Bocses mű nyugodott eddig Buda városában valahol elrejtve, s melyre most Pulszky muzeumi igazgató figyelemzetit a fővárosi hatóságok. Egy XVI. századbeli dombormű az, mely a régi Budát tünteti föl, s régiségén kívül állítólag ritka műbecsrel is bír. A nemzeti muzeum igazgatója kérelmet intéz a főváros tanácsához, hogy e műemléket az intézet gyűjteménye számára átengedni sziveskedjék, azon helyes indokkal támogatván kérelmét, hogy a tisztos régiség megfelelőbb és biztos helyen őriztetnék az országos muzeumban, sem mint Buda városában, hol elzárva, a közfigyelem és tanulmány tárgya nem lehet.

(Szarvas a ménésben.) Hartáról írják nekünk, hogy a napokban a miklai pusztán legelő ménésben egy szarvas jelent meg. A ménés egy szakasza megijedve futott előre. A szántóföldön dolgozók pedig ezt távolról látva, első pillanatra a szarvas számárnak tartották, fejére kötött fágakkal. Miután szarvas — ilyent eddig csak rajzban látva — fölismerték, lóra ültek és üldözőbe vették. Végre átcsapott a szülei pusztára, hol más hertai polgáremberok pihent lovakra ültek és csakugyan elfogták a szegény állatot, s behozták, de már élettelenül a faluba, a hol tömérdek nézője akadt. Másnap Pestre vitték, eladás végett. Vajjon honnét kerülhetett az ide? E vidéken tán soha sem járt ilyféle állat.

(Késői éghéboru.) Szabolcsmegyéből Búd-Sz.-Mihályról tudósítanak minket, hogy ott nov. 7-kén délután 3—4 óra közt sűrű villámlás és mennydörgés közt jégeső hullt. Előtte való nap egész nyárias időjárás volt, s a hőmérő 25 Celsius fokot mutatott; nov. 7-kén 18 fokot, a jégeső után pedig leszállt 15 fokra. E hőmérsékváltozás a legeszélyesebb időjárást tünteti föl 24 óra alatt.

(Siremlék-leleplezés.) Maros-Vásárhelyt nov. 2-án ünnepélyesen leplezték le Kovács Áron ref. lelkész s 1848—49-iki honvéd főhadnagy hantjai fölötte a síremléket, a közönség nagy részvete mellett. Alkalmi beszédeket a város két képviselője: Orbán Balázs és Lázár Ádám mondott.

(Halálósok.) A magyar főpátság egyik legderékabb tagja, a hazafias érzületéről ismert Lévy Sándor fölszentelt püspök és az egrí káptalan nagyprépostja, hirtelen meghalt e hó 9-én szélhűdés következtében Pesten, 65 éves korában. Holttestét Egerbe szállították, hol nagy részvét közt temették el. Lévy épen Samassa utódjául széppességi püspöknek volt kizemelve, midőn a halál oly hirtelen véget vetett életének. — Miskolczon váradi Fekete Desső, Borsodmegye aljegyzője hunyt el e hó 8-án 34 éves korában. — Hosszúfalussy Nándor Borsodmegye köztisztletben álló földbirtokosa, 70 éves korában meghalt. — Eperjesen pedig e napokban temették el a 66 éves Kollmann Frigyes gyógyszerészt, ki a város egyik legtevékenyebb polgára volt, s több év. egyházra, iskolára jelentékeny összeget, az eperjesi kollégiumnak pedig egy szép kertet hagyott. — A külföld halottjaiból megemlítjük Zamoyski László grófot, a lengyel emigráció fejét, az 1831-iki lengyel kormány belügyminiszterét. Párisban hunyt el 73 éves korában.

Table with columns: Hónapt. és Heti nap, Katolikus és protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, N a p (hossza, dél, nyug.), Hold (hossza, dél, nyug.). Rows include dates from 16th to 22nd of November.

kinek dörgedelmei és villámai annyira meg-rezentették volna azt, ki ellen irányozva voltak, — mint mikor az „öreg Ghy-czy“ föllállt s az ő szelid, minden szenvedélytől ment, csaknem monoton hang-jával, higgadtan, de a meggyőződés me-legél hordta föl mázsás érveit. Nem fordult elő nevezetesebb kérdés, melyhez a status-férfi bücsűségével s a tudós apparatusá-val hozzá ne szólott volna, s mégis, e kö-tektre menő szónoklatok egyikében sem talál-hatni egy olyan szót, melylyel sértett volna. Meggyőzni, kaporcizálni, lefegyverezni igye-kezett ellenfelét, de úgy, hogy az annak ne fájjon. Kötekedés, szurkálódás, ingerkedés, mind olyan parlamenti fegyverek voltak előtte, melyeknek jogosultságát elismerte másnál, de ő maga nem használt soha.

Használták mások, innen és tulfelül. Parlamenti vitáink nem egyszer tullepték azt a határt, a hol már a botrány kezdődik. A kölcsönös ingerültség a pártok között már-már ellenségeskedéssé fajult s mind-inkább tátongi kezdett a vést okádó örvény, mely őket elválasztá. Azt nem gon-dolták meg a törvényhozási pártok, hogy az az örvény a haza testén tátongó seb, mely ha össze nem forr, maga a haza vérzik el bele, melynek szolgálatában, melynek érdekében küzdönek hirdette magát mindenik.

Igy aztán kifejlődtek az országban azok a szomorú viszonyok, melyek folytán elju-tottunk oda, a honnan már csak egy lépés van a romlásba.

Ghyczy Kálmán hazáért lángoló lelke látta ezt, s kísérletet tett mult év szeptem-beri nyilatkozatával az örvény áthidalására. Nem sikerült neki. Látta nemzetét mindig lejjebb-lejjebb rohanni a lejtőn s meggyőző-d-ven, hogy visszatartani azt ereje kevés: viz-szavonult a politikai pályáról.

Választóihoz intézett legutóbbi nyilat-kozatában elmondja e lépésének indokait, egy aggódo lélek minden fájdalomával festi le azt a kétségbeesztő helyzetet, melybe az ország jutott.

„Tul sötét a rajz“ — mondják a boldog optimisták. Legyen nekik az ő hitők szerint. De az őszintén gondolkozó ember, ha nem látná is, a mit lát, ha nem hallaná is, a mit hall, — mindenesetre kételybe kell hogy essék, ha látja, hogy egy ember, mint Ghyczy, a ki maga a meggyőződés, megdöbben és visszafordul az utról, s fölkiált, hogy „ne tovább“ — s neki, a kinek, mint a leg-első egyikének, másoknál több veszteti valója van, s a kitől az államférfiúi tulaj-donságok közül sokan épen a bátorságot tagadták el, — egyszerre bátorsága támad, — a mire parlamenti életünkben legkeve-sebb a példa, — megtagadni multját, kimon-dani eddigi követett irányáról, hogy az nézete szerint hibás s magára zudítani a felületesen gondolkozók kárhóztató ítéletét.

Sulyos, roppant sulyos okoknak kell lenni azoknak, a mik egy államférfit, több, egy pártvezért hasonló határozatra kény-szeritenek!...

Ez minden időben kockázatos lépés, melylyel ugyan mindent lehet nyerni, de mindent is lehet veszíteni. Messze előrelátó államférfiaknál ez olykor számításból is történik, mintán vannak pillanatok, melyek-ben épen ilyen lépések emelik az illetőket a dolgok élére. Annál jobb, ha ez éles elő-relátásnak volna része Ghyczy ezen leg-utóbbi elhatározásában, mert hiszen annak épen nagy hasznát veheti az ország, ha leg-közlebb valósul a közsejtelelem, mely szerint reá közkormányzatunk polczán jelentős sze-rep vár. De e szellemi képességen kívül ott van még egy erkölcsi szempont is, mely nála

még biztosabb számításba jöhet, midőn leg-utóbbi s általában 12 éves politikai szereplésé-nek indokait keressük. S ez az önzetlenség oly mérve, minőt újabbkori politikánk sze-replői közt alig találunk. A közvélemény előtt úgy áll, mint a legtisztább ember, ki nemcsak hogy maga nem avatkozott semminemű vasuti s egyáltalán semmi oly üzletbe, melynél politika és magán ér-dek gyanutkeltőleg találkoznak, de e tekintetben oly valóban puritanilag, mond-hatni szüziessen tartózkodó volt, hogy azt se hallani róla, miszerint ez vagy amaz rokonát avagy pártfogoltját ebbe vagy amabba a hivatalba segítette. Egy szóval, ő egyike e pillanatban a legulyosabb szellem-és jellemértéket tartalmazó egyéneknek, kiknek száma vajmi kevés, ennél fogva nem-csak valószínű, de kívánatos is, hogy a kép-viselőházból való kilépésével és választói-hoz intézett nyilatkozatával inkább csak eddigi szenvedéletes szereplése ért legyen véget, s a jelenben oly ritka szellemi s kivált erkölcsi tulajdonait a sinlödő haza javára hasznosíthatni alkalma nyíljon.

Soká kerestük azt a sírt...

Soká kerestük azt a sírt,
Hol ő van eltemetve;
Elrejtve szemek elől, —
De sohasem felejtve!

Kerestük a véryomokat;
— Hozzá ez út vezetett;
Gondoltuk s ugy kerestük a
Szomorú, néma helyet.

Egy összetört kard lesz talán —
Es egy lant sírjelölül:
Mert lantját, kardját nem hagyá
Sohasem egymás nélkül...

Soká kerestük azt a sírt,
Fájdalmasan és hiven. —
Hova lett szívünk dalnokai? ...
— Nekem megmondta szívem.

De nem is szívem mondta meg:
Egy bűvös dalt hallottam,
S a tyrtaeusi hangokon
Fájó szívem megdobbant.

E dalról én ráismerék:
Igy csak ő énekelhet!
Követem varázs-hangjait,
Ugy keresem a helyet.

Es követem e hangokat
Erdők, mezőkön átál:
Es találkoztam mindenütt —
A szabadság dalával;

Es követem e hangokat
Gunyhóba, palotába:
S ráismerék e dalban az —
Egyenlőség dalára;

Es követem e hangokat,
S minden szivdobbanásban:
A testvériség szent dalát
Fölzengeni hallottam...

Hallám a hármás bércz fokán,
A négy folyó mentében:
Vad harcozi riadalban, és
Szerelmi lágy nyögésben;

Es tul a hon határin is
Lángokat vert ez ének:
Órók időkre gyujtva meg
A csillagot nevének!...

Ő néki sírja nincs sehöl:
Szivünkben él dalával,
S magdicsóitve hirnevét —
Egy világ vette átál!...

Komocsy József.

Tengerparti rajzok.

(Bret Harte-től.)

II. A gőzös indulása.

Sokszor gondoltam, míg egy-egy keleti gőzös indulását vártam a parton, hogy a jó barátoktól való megválást, a mi rendszeren oly szomorú és leverő dolog, a böcs kaliforniai szokás valódi kellemes izgalom jelenetivé változtatta. A búcsúvétel gyönyöre, melyet minden kaliforniai annyira szeret élvezni, gyakran egész addig a perczig tart, míg csak a bejáró deszkákat be nem huzzák a hajóba. Azok az utolsó szók, szivve-kötések, ígé-retek, ölelések, a mik különben otthon, a küszöbön, négyzemközt, oly bús és sziv-szorító jellegűek, itt a nyilvánosság előtt elvesztik szomorú színezetüket. A búcsucók, melyet a gőzös fedeléről, a parton öngyeltő tarka sokaság közé dobunk, bizonyára sokat veszít abból az ünnepélyes szentségből, melylyel a balga érzélgés fölruhazza. A leg-nyájásabb elnevezések egész tömege, bár-mily ügyesen legyenek is válogatva, a tenger-part piaczn elveszti jelentőségét. A férj, a ki hálósobájá küszöbén szeretné nejeire lehelni búcsucókja egész szenvedéletes hevéet, s egy-szerre egy bámészködő tömeg középette és részvétlen tanuk csoportja előtt találja ma-gát, lehetetlen, hogy egyebet érezzen hely-zete nevétséges voltán kivül. A gyermekeitől elváló anyának római matrónává kellene vál-nia ily benyomások alatt; s a szeretőnek, a ki kedvesétől szakad el, alig lehet kedve érzé-keny fölindulása általa köznevétséget vonni magára. Valóban e szokás, hogy búcsuér-zelmeinket a legutolsó perczig tartogassuk, a családi esemény és jelenet áthelyezése a nyilvánosság színpadára, méltó egy stoikus és demokrata néphez s olyasmira, a mi a egutolsó szénkufárral, vagy utazó narancs-árussal egyenlő színvonalra szállítja éle-tünket s szokásainkat. Visszatérés a hajdan-kori utcái élethez s a magán- és közügyek amaz összekeveréséhez, mely az egyenes orru athenéiket oly „felséges nép“-pé tette!

S oly átalános ez a vágy, jelen lenni minden gőzös elindulásánál, hogy a bámész-ködő tömegben kívül, mely mindenütt meg-jelen, a hol valami nézni való van, saját bevallása szerint is csupán a bámészködés kedvéért, számtalan sokan vannak, a kik a legcsekélyebb ismeretséget is fölhasználják, hogy a búcsuzás szertartásában való rész-vétel örömét megszerzhessék maguknak. Oly emberek a kiket egyszerű-kétszer láttál, de egészen el is felejtettél, oly emberek, a kiknek csak épen be voltál mutatva, hirte-len és váratlanul ott teremnek, s hévvel szorongatják kezedet. A rég elidegenült bá-rát nemes lelkién megbocsát ez utolsó perczen, csak hogy élvezhesse e felséges alkalmat — hogy elindulását lássa. A csizmadiád, a szabód, a kalaposod, — sze-rencsére minden mellékes czél nélkül a rendőrségtől sem kisérve — lelkesülten sietnek búcsut venni. Alig bírod a sok jó barátot és rokont távortartani podgyásaid-tól, melyekre elszántán leültek, s nem akarnak tágitani, míg az evező nem mozdul s folyvást valami határozatlan, baljóslatu félelem kísért, hogy talán magukat is föl akarják podgyászod képében adatni s meg-fiztetetik veled szállítási költségüket, a mit — ily körülmények közt — meg sem tagad-hatnál.

Bizonyosan kell valami érdekesnek lenni e sivár gőz-bárka szemügyre vételében, melynek festett falait semmi diszes butorzat és jó társaság nem képes lakályosabbá va-rázsolni, s melyben most barátunknak egy csomó unalmas napot s nyugtalan éjszakát

kellend áthuznia. E hombárok, — melyeket hajó-szobáknak csufolnak, az isten tudja mért, holott meg sem lehet állani bennök, sem kinyújtózkodni, — a legtöbb kalifor-niainak érdekes emlékekkel vannak tele, mert ki feledhetné el azt a bájos időszakot, mikor a honvágy sovárgásain erőt vett a tengeri betegség érzése, s addig gyötört, míg csak elkábulya mély álomba nem döntött, melynek képeire már nem emlékezünk. A tábori szék, melyet a fedélzetre fölzepel-tünk s belehelyezkedve valami elrongyol-lott regény fölött bóbiskolni szoktunk; maga a fedélzet, melyen délutánonként eldobott narancs- vagy banánhéjak hevertek szana-szét, reggelent pedig a sós víztől s zsuro-lástól párolgott; az összeesimbóközött kö-telek, melyek a térítők árében a kátrány-szagtól büzőlögnek s száraz felőken sós kristálykakkal vannak bevonva; a veszett módra keveredő ételszagok vegyülete a konyhából s a gép olaj-büze; a bájos fiatal hölgy, a kivel enyelelnek szoktunk s együtt olvastunk a legutolsó regényt, a lap szé-lére írkaált észrevételekkel; az inasunk; a háló-odunk; egy utitárs, a kin soha sem volt a tengeri betegség; a nap két eseménye: reggeli és ebéd, s a borzasztó időköz e kettő közt; a szörnyű fontosság, melyet a legkisebb haszontalanságnak is tulajdonítunk, s a leg-silányabb egyénekre is helyezünk; a hajón szerkesztett lap, tele sületlen élcekekkel s közbe-közbe szemtelenségekkel, a miket másutt el nem tűrnék; a fiatal hölgy, a ki énekel; a dúsgazdag utazó; a népszerű uti-társ; a...

(Üljünk le egykissé, míg szédülésünk, melyet ez a sok minden, s azonkívül a levegő valami egészségtelen áramlata idézett elő valószínűleg, elmúlik ismét. Hova lettek gő-zös-beli barátaink? Miért lettünk oly közö-nyösekké irántok? Miért vonulunk oly hi-degen félre tőlök, föl sem véve, elfeledve arcaikat, neveiket? S ha eszünkbe jut és fölismerjük őket, mért nézünk rájuk oly gyanakodva, mintha attól tartanánk, hogy az együttutazás tartaléktalan szabadságá-ban valami oly titeknek vagy gyöngöse-günknek juttattuk birtokába, a melyet gon-dosabban el kellett volna rejtenuk előlök. Tettünk-e előttök valami meggondolatlan vallomást? Isten mentsen. De a népszerű utitárs most már nem olyan népszerű. Szébb hangokat is hallottunk már, mint ezé a fiatal hölgyé, a ki az imént dalolt; az inasunk is sokat vesztett az ügyességéből, mióta ismét a szárazon vagyunk; valamint a fiatal regényolvasónő is bájaiból, a ki azóta egy becsületes bányász neje lön Virginiában.)

... az az utas, a ki már annyidikszor utazik ezen a hajón s oly bizalmas lábon áll a hajóhivatalnokokkal, maguk e hivatalnok-kok, most oly szerénynek s igénytelenek, néhány órával később oly hatalmasok s fel-tétlenül parancsolók, — mind megannyi emlék, melylyel a kaliforniai legnagyobb része ismerős, s mind ezzel most utra induló barátunk is meg fog ismerkedni. Maga is érzi — s mi is vele — hogy előbbi tapasz-talásai jövőben is hasznára válnak, s már oly képet ölt, mint valami régi kitanult utazó.

A mint ismét a parton állsz, s a gyü-mölcs-kufárok kínálgató kiáltásait hallod, azt kérded magadtól, ezek tán azt hiszik, hogy az elválás kínját s a búcsúvétel méla benyomásait semmi jobban nem enyhíti, mint a narancs és alma, kivált ily potom áron kínálgatva. Azért talán, mert e gyü-mölcsök, mintegy jelképek, a termékeny és tápláló anyaföld utolsó adományai, abban a perczen, mikor az utas a meddő és ter-méketlen oceán sivar kebelére veti magát.

Mikor már a zuhogó kerék megindult s a deszkák is be vannak huzva, egy-egy vak-merő alma-kufár még egy czölöp tetejére mászik, alkuba bocsátkozik a hajó oldalán kihajló utassal, — husz lábnyi köz van a vevő s eladó közt, — s ily nehézségek da-cára is szerencsésen végrehajtja a vásárt. A mint a város felé fordított arcczal állsz fenn s a visszatérő tömeg szaladozására tekintesz, saját elmerült arcodat látod az övékben visszatükröződni s megoldását ol-vashatód ama nehéz kérdések egyikének, melyek a kalifornia-imádóknak annyi fej-tő-rést okoznak. Előtted terül el San-Fran-cisko, kemény szögletes kőrajzaival, fris és edző fuvalmaival, fényes, de rokonszen-velten verőfényével, erélyes és nyugtalan lakosságával; mögötted változóknak, de egészséges éghajlat emléke halványul; tul-ságos meleg és tulságos hideg napok szélső-ségei, melyeket a természet és társadalom örömei egyenlítenek ki; pásztorias tájak, barátságos és bizalmas természet, örökölt erények, régi keletű megszokások, családias életmód, régi barátok, ismerős arcok, — egyszóval az otthon!

III. A ki a hajót várja.

Lóháton egy kis órányira a várostól, van egy magas sziklapart, melynek meredek falán szünetlenül meg-megörök az oceán csapkodó hulláma. A fővényen egynehány kunyhó áll rendetlenül, mintha csak egy vetette volna ki a tenger, a közelebbi vi-harkor. Egy kis darab kert van mindenik lakás mögött, bambusznád és vessző-cse-rénynyel kerítve, vagy hasogatott fákkal. Gyér káposzta- s répa-ültetvényeikkel e kis kertecskék ugy veszik ki magukat, mint va-lami aquarium, a melyből kifolyatták a vizet. Szinte meg sem lepne, ha egyszer csak egy vízi-embert látnál főlegyenesedni s a burgonya-bokrok közt átszállni, vagy egy vízi-leányt, a mint valami vízi-tehenet fe-jegetne.

Közel e helyhez nemrég még egy parti telegraf vagyis jelző-pózna emelkedett, szik-karjaival kalimpálva a légben. De kö-zelebről a helyébe szemléldét építettek, mely villany-ideg által van a nagy keres-kező város szívével összekötve. E pontról jelzik az érkező hajókat s tudósítják érke-zőkről a tözsdét. S mig itt a várt gőzös ér-kezést lessük, hadd mondjak el egy kis történetet.

Nemrég egy egyszerű, nehéz munkájú gépmunkás fáradságos szorgalma által a bányákban összeszerzett annyit, hogy fele-ségének s két gyermekének idehozatási költ-sége kitelt belőle s érettek küldhetet. Maga San-Franciskóba érkezett már egy hónappal hamarabb, mint annak a hajónak, melyen övét várta, meg kelle érkezni ide, — mert ő a nyugoti részről való ember levén, a száraz-i uton jött volt Kaliforniába s nem sokat tu-dott a tengeri utazásról, hajókról, zivatarról. Munkát keresett magának a városban; s mikor a hajó ideje közeledett, mindennap elment a hajózási irodába, tudakozódni. A hónap azonban eltelt, de a hajó nem jött; az-tán a hónapon tul még egy hét, két hét, három hét; két hónap, hat hónap; még egy esztendő.

A durva, türelmes arc, kemény voná-sain a szelid vonalakkal, mely a hajózási iroda mindennapi jelenései közé tartozott, egyszerre kimaradt. Egy délután csak a szemléldénél tünt föl, mikor a lemenő nap épen föloldotta a vigyázót aznapi kötelessé-gétől. Valami gyermeket együgyűsége volt abban a néhány kérdésben, a mit ez idegen a vigyázóhoz intézett, ennek működése s te-endői felől, úgy hogy ez nem röstelt szóba

állni az egyszerű emberrel s fölvilágosítást adott kérdéseire. Mikor a telegraf s jelzők rejtelmek már ki voltak merítve (egy a hogy) — az idegennek még „lett volna egy aláza-tos kérdése.“ No's? — „Mennyi ideig ma-radhat ki valamely hajó, a kiszabott idején tul, mig végkép fölhangynak vásárával?“ — A vigyázó ezt nem tudta megmondani; az a körülményektől függ. Talán egy évig? — Bizony, egy évig is; sőt volt eset, hogy két évig is kimaradt egy hajó s rég lemondtak róla s mégis megjött. Az idegen, kérges tenye-rével érintette a vigyázó kezét, megköszönte szívességét s azzal elment.

A hajó azonban csak nem jött. Pompás naszádok szaladtak be a kikötőbe, keres-kező hajók, tarka vitorláikkal, számtalan; s a gőzöket üdvözölő agyúsógyakran verő-dött vissza a körül fekvő ormokról. Olyan-kor az a türelmes arc, régi elszánt kife-jezésével, de szemébe egy fel-felcsillanó reménysugárral, rendezen ott volt látható a gőzös kiszállóját ostromló népesorpot közt, mig az utasok csoportja kiözönlött a korlátok közül. Bizonyosan valami határozatlan remény biztathatta titkon, hogy elvesztett kedvesei hátha ezen az uton jönnek meg, mert hiszen azon a végetlen, uttalan síksá-gon, akármennyi ut lehet. Azonban szót váltott hajóskapitányokkal és matrózokkal, s ugy látszik, ez az utolsó remény is meg-csüggedt. Mikor gondnyútt arca s csillogó szemei ismét megjelentek a parti jelzők, ki nagyon el volt épen foglalva, nem ért rá bolondos kérdésekre válaszolni s a szegény ember búsan eltávozott. De mikor leszállt az éj, ott ült az egyik sziklán, a tenger felé fordított arcával s ott is maradt egész éjszaka.

Mikor aztán gyógyíthatatlanul meghábo-rodott, — mert az orvosok azt mondták, attól csillog ugy a szem s azért oly me-rengő — egy munkás-társa viselt rá gondot, a ki tudta az egész történetét. Hagyták menni kedve szerint a tengerpartra, várni a hajót, a melyben „ő s a gyermekek“ ér-keznek, minden éjjel, mikor más ugy sem leste az érkező hajókat. Azt vette a fejébe, hogy a hajó éjjel fog érkezni. Ez s az a gon-dolat, hogy fölvaltja a vigyázót, a kit az egész napi örködés kifárasztott, tetszett neki s megnyugtatta. Igy ő csak kiment s fölvaltotta a vigyázót minden éjszakára.

Két évig csak jöttek és mentek a hajók. Ő mindig ott volt s búcsut intett a kiindul-óknak és üdvözölte az érkezőket. A kik gyakran jártak a kikötőbe, már ismerték. Mikor egyszer végre nem jelent meg szo-kott helyén, egy pár nap elmúlt, mig föl-tünt távolléte. Egy vasárnapi napon, egy kéj-kiirándulást tevő társaság ott mászkált a part hosszán elvonuló sziklák közt, mikor egy kutya vonítása vonta magára figyelmüket. Oda menve egy tisztésesen öltözött embert találtak a földön — halva. A zsebében néhány darab papír volt, több-nyire újságokból kivágott s hajókra és ten-geri utakra vonatkozó jegyzetek, — és az arca a messze terülő sík tenger felé volt irányulva...

— á — r —

A rovarok műveltsége.

Azt már olvastuk Darwin műveiből, hogy az állatok szerelmek egymásba, hogy a madarak, halak szépelegnek egymásnak, tánczolnak, hogy bájoljanak, énekelnek, hogy szerelmet keltsenek; most meg azt olvastuk egy angol tudós: Lubbock művéből, — mely „A rovarok eredete és átvál-tozásai“ czim alatt most jelent meg Londonban, — hogy a rovaroknak is van műveltsége, mely fejlődik, háztartása, melyet számításal vezetnek, sőt különös előszeretete is bizonyos lények iránt. Mindet Lubbock a hangyákról bizonyítja be;

minthogy pedig e tudós neve kezeskedik arról, hogy legalább is komoly kutatással van dolgunk, bemutatam művének legérdekesebb részét, mely a hangyák szellemi sajátosságainak legmeglepőbb részére vonatkozik.

Lubbock így ír fennidézett új művében. „A hangyák nagyon szerelmesek azon mézharmatba, melyet a levelések képeznek (vagy jobban mondva hagynak maguk után hátra a leveleken és gyökereken) és láttak már hangyát, mely megfogta a kis levelészt és kényszeríté azon édes nedv kibocsátására. Van a levelések közt egy faj, mely a fűvek gyökerén tanyáz, némely hangyák az ilyeneket összegyűjtik saját fészükben, a hangyabolyban, és úgy tartogatók azokat, mint mi a teheneket. A hangyák egy vörös faja nem dolgozik a maga számára, hanem rabszolgákká teszi a fekete hangyákat, melyek aztán uraik számára mindent elvégeznek. Sőt a hangyák különböző leveléseket és más rovarokat is tartanak fészükben. Hogy ezt bizonyos cséliből teszik, az világos, mert *asonnal* megtámadnak minden más betolakodó idegent; de hogy mi czéllal tartják azokat, még nem voltunk képesek fölfedezni. Ha e rovarokat úgy kell tekintelnünk, mint a hangyák *házi állatait*: akkor el kell ismerelnünk, hogy a hangyáknak több házi állatjuk van, mint nekünk.

„De még nem bizonyították be, hogy ezek a rovarok valami táplálékot állítanak elő a hangyák számára, és mégis vannak bizonyos feltűnő nemek ezek között, a melyeket egyáltalában ritkán találhatni másutt, mint a hangyabolyokban, s a melyek vakok és kétségtelenül segélytelenek, és a melyeket a hangyák nagy gondal ápolnak. *Lespés*, ki e vak rovarokat valóságos háziállatoknak tekinti, érdekes észrevételeket tett ezek közül egyik fajnak (Claviger Duvalii) ama viszonyáról, melyben bizonyos hangyákkal (Lasius niger) élnek. A Clavigerek ezen fajtát sehol máshol, mint hangyabolyban találni nem lehet; jóllehet másfelől sok olyan hangyaboly van, melyekben ezek nem fordulnak elő, és *Lespés* úgy találta, hogy ha ő tett ily Clavigert oly hangyabolyba, melyben ilyen élő nem fordult, e rovarokat azonnal megölték és *megették* a hangyák, míg ellenkezőleg, a hangyák maguk szívesen fogadtattak saját fajtájuk más közséjei által.

„*Lespés* ebből az észleletből azt a következtetést vonta le, hogy némely hangyák közséjei előhaladottabbak a mivoltágban, mint mások; e következtetés mindenesetre szellemű és *eset* igen érdekes hasonlatot képez azon hajósok tapasztalatával, kik megkísérlék házi állatokat honosítani meg a vademberek közt (mint tudjuk a vademberek azonnal megették azokat); de *Lespés*, ugy tudom — jegyzi meg Lubbock — ez észleletéről több részletet nem közölt, és így lehetetlen határozott ítéletet alkotni azokról. Én magam gyakran elmélkedtem azon: vajjon a hangyák bizonyos tiszteltteljes érzellemmel viseltetnek-e ezen rovarok iránt; de az egész tárgy még eddig nagyon homályos és bizonyára nagyon megérdemelne a komoly tanulmányozást.

Eddig Lubbock észrevételei. Ezekből láthatja az olvasó, hogy itt csak tapogatódzással van ugyan dolgunk; de oly nagy fontosságú fölfedezések képezik e kutatások tárgyát; oly nagy tapasztalatu és szigoru tudományos hitelű tudósok állanak elő e sok évi észlelet után támadt föltevésekkel, hogy minden mivel ember figyelmét komolyan megérdemli e tárgy.

Elmélkedjünk csak az eddig hallottak felett! Ha a hangyák fészükben *áll* lényeket tartanak, sőt ezek közül a vakokat és gyámoltalanokat épen ápolják: nem következik-e már ez egyszerű adat-

ból is két nagyfontosságú következmény? Először is: kitűnik, hogy a hangyák előre gondolni és számítani tudnak; tehát, ha eddig megtudtuk az ösztönből magyarázni azt, hogy élelmet szerznek be maguknak, annak magyarázatára már nem lesz elégséges az ösztön, hogy az élelmet nyújtó állatot magát megkímélik; mert ehhez szükséges tudni azt, hogy ezek nem egyszerű, hanem sokszor használhatnak nekik, kimélnők s élelemmel kell ellátniok házi állataikat, és idegen megtámadók ellen védelmezni. Már pedig ez valóságos rendszeres gazdálkodásra mutat, ehhez értelem kell. Hát még mit mondjunk ahhoz, hogy haszon-talan vakokat, bénákat ápolnak — hisz ezeket étotni kell, még pedig meghatározott időszakokban; mert különben éhen halnak. Tehát tudnánk-e a hangyák: melyeknek, mikor kell enni adni, mikor fogyott el étel? Hisz akkor előre gondolnak és számoltanak! Sőt hát ha igaz van Lubbock föltevésének, hogy különös előszeretettel viseltetnek e rovarok iránt?

Fővárosi képek: Az alvó képtáró.

Azonban Lubbock, illetőleg *Lespés* fölfedezései még arra is engednek következtetni, hogy a hangyák közt is különböző mivoltaégi fok van; a minthogy az már közudomású dolog, hogy vannak köztük szabadok, melyek nem dolgoznak, és rabszolgák, melyek azok számára minden dolgot elvégeznek. De hát hogyan fejlődött ki ezek között a képességek különböző fokozata? Hisz akkor reformatorok és fölfedezők voltak vagy talán vannak is közöttük! Különbön e föltevés nemcsak a hangyákra illik. Tudjuk, hogy egy francia tudós a roueni fecskéken tette azt az észleletet, hogy fészüküket más módon építik, mint a közönséges fecskék: ugyanis erkélyeket ragasztanak ahhoz, melyekre kiültetik kicsinyeiket, hogy a szabad levegőt élvezhessék. Ez valóságos tökéletesedés, pedig hát eddig az emberek ezt a képességet tisztán maguknak tulajdoníták.

De ha mindez így van: nem lehet-e félnünk, hogy egy gondatlan lépésünkkel talán épen egy reformator, vagy mivoldós-terjesztő, talán valamely új dolog fölfedezőjét taposunk el a hangyák

között? Vagy hátha egy hangyaháztartást, a házi, hasznos állatokat, sőt talán épen a vakok-intézetét és a kórházat semmisítjük meg akkor, midőn sétálunk? Hát még, ha arra gondolunk, hogy e föltevések esetén egy egész erkölcsi világrand, egész mivoldós nyomára jövőnk, mely előttünk egészen elárva van, melynek titkaiba mi be nem hatolhatunk? Meg lehet-e nyugodnunk azon a gondolon, hogy az ember mivoldóséget és erkölcsi lényeket meg egy-egy lépésével? Így rendelte volna-e ezt a gondviselés? Hátha egy lépéssel épen azon mivoldósági köteleket semmisítjük meg, mely egyik hangya-telepet a másikkal összeköti? Ezek és sok más ezekhez hasonló kérdések támadhatnak föl bennünk; de azt hisszük, hogy Lubbock műve mindezekre választ nem ad s így jobb lesz, ha mi is elfojtjuk azokat magunkban és *Lespés* adatait, Lubbock elmékedését nem veszszük egyébnek, mint a mik: érdekes tudományos észleleteknek és föltevéseknek, melyek fölkeltek az ember figyelmét, megérdemlik a tudósok további nyomozását; de az olvasótól nem igénylik, hogy föltétlen hitelt adjon nekik mindaddig, a míg *biztos* tudományokon a fennebbi föltevések bebizonyítva nem lesznek. Addig is tartssuk meg emlékünknél a hangyák szorgalmát, háztartását és gyöngéd beteg-ápolását — mert, ha nem mind igaz is ez, legalább tanulságosan mulattató.

(A „Spectator” után) H. S.

Fővárosi képek.

Az alvó képtáró.

„A mór megtette kötelességét, a mór mehet”, ezt szokták mondani a szegény katonának, ki ura szolgálatában elaggult, karját levágták, lábát elsodorta a golyó, dereka megrokkant. S neki, a ki a trónok támaszát, a szuronyt tartotta egykor hatalmas markában, még annyi joga sincs, mint az elvénuilt mórnak, ki legalább azt felelhette urának: „ha megötöd husomat, edd meg már most a csontomat is.”

Igy népesülnek meg aztán az utcaszögletek, hidak, sikátorok kizsároltak azokkal a szánandó szegény alakokkal, kiknek leg-hűbb társuk a mankó, s kik sántán, bénán ott reszketnek a vénségtől és éhségtől, mellükön egy-egy érdemrenddel, melyre ha rátekintesz, olyan szomorú szemrehányásként hangzik a rokkant bajnok ajkairól: „harmincz esztendeig szolgáltam a császárt”, — az ember szinte oda gondolja utána: „s ime mid van érte?”

Mert azok a rokkant, munkatehetetlen, elaggult, csonka emberek, kiknek egyik-másik tagja valahol száz mértföldnyire fekszik eltemetve, nem férnek ám be mind abba az egy-két invalidus-palotába, a mit „fejedelmi kegy” egyik-másik nagy városokban emelt. Jut még azokból a templomajtonak is elég.

Pedig jól rendezett társadalomban nincsen olyan csekély erő, mely fölhasználható ne lenne, s mely ne találna meg a magához mért foglalkozási és munkakört.

Ime mindjárt itt Budapesten is a társadalom igyekszik gyógyítani a politika által ütött sebeket. A muzeum, az Eszterházy-képtár mindegyik termében ott találunk egy-egy meggyörnyedt öreg szürke alakot, szürke hajjal, szürke torzonborz bajszszal, és szürke sikkában, kabátban, mintha ezek is megöszültek volna. Ez az egyenruha s a vállon átvett fekete szíjon lógó kis kard, mely soha nincs kihuzva, katonát mutatnak, öreg, rég kiszolgált katonát, a ki azonban még most is szolgál, még pedig épen ellenkező czélnak, mint harmincz esztendővel e előtt, szolgálván akkor a háboru, most pedig a béke műveinek. „Silbak”-on áll most is, „post” van réka bizva, őszem őt is,

szemmel őrködik a muzeumi gyűjtemények, képtárak múkinösei fölött, hogy el ne vigye, meg ne rongálja valaki. E czélra még az ő erejük is elég s kiszáradt izmaik, kizsított csontjaik elég ha ott vannak a teremben, pusztá jelenlétük elhárít minden veszedelmet.

Képink egy ilyen őrt mutat az akadémia palotájában elhelyezett Eszterházy-képtár egyik terméből. A jámbor őreget, ki négy órát tartozik egy huzomban strázsálni naponként, bizony, nem csoda, ha elnyomta a buzgóság. Ott ül egy nádkarszékre, öreg feje mellére, sapkája pedig fejére és arczára borul, úgy hogy csak a torzonborz szürke bajusz látszik ki alóla. A kard is ott van, lába közé fogja, két keze ujjait pedig egymásba kulcsolva, öreg emberek módjára, úgy aluszsza a boldogok álmát. Hej ha azon a más-sík őrszemen így el mert volna aludni! De most nyugodtan teheti, meg van győződve, hogy így is jól végzi kötelességét s igaza van neki.

Életmentés vértántós által.

Tuldradó háláérzetből mily könnyedén osztogatjuk néha orvosunknak ama nagyhangú dicsőretet, hogy életünk megmentését neki köszönhetjük. Pedig hát nem csupán a szerényen és őszintén

gondolkozó orvos, hanem a máskülönbben művelt laikus is jól tudja, hogy e dicsőretet csakis a legkritkább esetekben lehet szó szerinti értelmében venni, mert alig van szerencsés felgyógyulás, mely csupán és kizárólag egyik vagy másik orvos rendelkezésének volna tulajdonítható, sőt ellenkezőleg, tudva, hogy a külön-böző orvosi gyógy-mód és gyógykezelések annyira eltérők és önkényesek, majd minden gyógyulást első sorban a természet gyógyító hatalmának kell tulajdonítanunk.

Azonban mégis lehetnek és vannak is esetek, mikor az orvos bizonyos gyógy-mód alkalmazása által a szó szoros értelmében életmentővé válik. Egy ilyen — eddigelé csak kivételesen használt — gyógy-mód az ugynevezett vértántós vagy vértávozás (transfusio), mikor t. i. a betegnek megromlott vagy teljesen elfogyott vért valamely ép, erőteljes és egészséges állat vagy ember fölívagott ereiből tiszta, életerős vérről újított föl vagy pótolják helyre. E bámulatos és a szó legvalódióbb értelmében

életmentő műtét föltalálásának dicsősege nem a mi korunkat illeti. Nyomait némelyek már a legrégibb őskorban is föltalálhatni vélik s a többek közt Ovidius római költőre hivatkoznak, ki *Medeának*, az ismeretes bűvésznőnek, e szavakat adá ajkaira (Átváltozások, VII-dik könyv, 332-ik és köv. versek): „Miert haboztok tétlenül

Vértántós a csataféren.

tovább is? Ragadjatok tört és ontsátok ki ereiből az aggkor lassan lüktető nedvét, hogy az üresen maradt ereket ifjúi vérről töltsem tele.” VIII-ik Inceze pápáról, tehát a középkorból (1484—92) is írják, — bár hitelesen nem bizonyítható be, — hogy megromlott vért ujjal helyettesítetté. Annyi

pár napig életben maradt. Ellenben egy nőnél, kinek egyik oldala teljesen érzéketlen volt, tökéletes fölgyógyulást sikerült eszközölniök 12 uncia bányavérről.

Nem szándékunk e gyógy-mód fejlődésének történetét nyomról nyomra követni s csak még annyit jegyzünk meg, hogy újabb időben ezt is, valamint sok más hasznos találmányt nagyobb tökélyre vitték, elannyira, hogy idővel az emberiség legnagyobb jöltevéjé válhatik. A vértántós első sorban egyszerű vérhiány-nál (anoemia) alkalmazták, mely lehet hirtelen beálló, mint nehéz sebesülés folytán, s lehet lassan bekövetkező, idült, az ugynevezett kimerítő, elgyengítő betegségeknek, melynek a typhus, tüdőbaj és az aszkor magasabb fok. Ily bajokban, melyeknél a késedelem többnyire halált okoz, többször alkalmazott vértántós — mint mondják — valóságos csodákat miveltet; s főleg a hosszan tartó szoba-fogság miatt vérszegénynyé lett aszkoroknál a kora tavasszal több ízben alkal-

mazott vérujtás oly hatalmasan és jótékonyan szokott hatni, hogy a fölgyógyulás ritkán marad el. Továbbá a vértántós gyógyhatása körébe tartozik még a vének különböző szerek, rossz levegő, ártalmas gázok által történhető megmérgezése is, mely a közéletben ugyszólvá naponként előfordulhat, sőt elő is fordul. Itt a biztos és gyökeres gyógyítás csakis vértántós által érhető el. Végül vannak még más vérbetegségek is, melyeknél e gyógy-mód nemcsak áldásosnak, hanem egyszerűen egyetlen biztos műtétnek bizonyult be.

E gyógy-mód terjedésének általánossá válhatásának útjában természetesen majdnem legyőzhetetlen akadályt képez az a kényszerűség, melynél fogva e műtétet csakis egy harmadik, egészséges ember véroarán lehet végrehajtani. A csataféren a közös veszély áldozatkészebb teszi a bajtársakat egymásiránt kölcsönösen s ott az említett akadályt meg lehetesen elenyésztik, de otthon,

békés családi körben ritkán akad még a hozzájuk legközelebb állók közt is olyan erős lelki lény, ki a rajta ölkövetendő vérontástól vissza ne borzadna, bár azzal egy általa igen szeretett lény ereibe kölcsönözne is új életet. Pedig a műtét nem jár nagy fájdalommal és a vérvesztés sem oly nagy, hogy bajt okozhatna.

Vértántós beteggyán.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

— (A „Budapesti Szemle“) ez évi folyamán utolsó (6-ik) füzeté megjelent, s tartalma következő: „Walter Scott“, Carlyle után Baráth Ferenczöl; „Bistoci Vespasianus Janus Pannoniusról és György kalocsai érsekről“ Pulszky Ferenczöl; „Az angol munkás osztály helyzete“ Szathmáry Györgyöl; „Az általános mechanikai alapelvek fejlődési története“ König Gyulától; „Darwin“, egy lap Anglia történetéből, Macaulay után Szász Károlytól; „Elmerülök“, költemény Lévy Józseftől; „A halász“ Göthe balladája Szász Károlytól; „Bécs és a világtárlat 1873-ban“ Finlay Henriköl; „Szigligeti és újabb művei“ Gyulai Páltól; „Thierry posthumus műve“, a „Revue des deux mondes“ után H. S.; „A régi zsidóvilág és az egyéni szabadság eszméje“ Freisinger Lajostól; s az „Értesítő“-ben Richter „Die leitenden Ideen und der Fortschritt in Deutschland von 1860 bis 1870“, Matlekovics Sándor „A kereskedelem története“, Frischaufl „Absolute Raumlere“ című könyveinek s a Ráth Mór családi könyvtárának ismertetései. Látható e tárgysorozatból is, mily sokféle, s változatos közlemények jelentek meg e kötetben is, melyhez még a következő figyelemztetés van csatolva: „Jelen számmal a B. Sz. 1873. évi folyamát be van fejezve. A t. előfizetők kéretnek előfizetéseiket az 1874. évi folyamra, egy évre 12 frttal, félévre 6 frttal megújítani.“

— (Időszaki folyóiratok.) Megjelentek az utóbbi napokban: 1) A „Ludovica Akadémia közlönye“, melyet a Ludovica tiszti kara szerkeszt, s melynek az legelső füzeté. Tartalma egészen katonai szakszerű, ezuttal még jelentékeny részt foglalván el benne a Ludovica-Akadémia berendezéséről szóló közlemények. Czikkei a következők: A lovasságnak a hadműködések alatti alkalmazásáról, Forinyák Gyula m. k. honvédfőhadnagyól. Első Napoleon emlékiratairól, F. G.-tól. A fegyvertan tanulmányozása a m. k. Ludovica-Akadémiában, Bulyovszky Gyula m. k. honvédfőhadnagyól. Harczászati tanulmányok, Kránitz János, m. k. honvédszázadosól. A Ludovica-Akadémia tiszti tanfolyamán tartandó harczászati előadások tantervezete, Forinyák Gyula m. k. honvédfőhadnagyól. A Ludovica-Akadémia tiszti képző tanfolyamán tartandó hadservezetési előadások tantervezete, Geöcze István m. k. honvédfőhadnagyól. A magyar királyi honvédségi Ludovica-Akadémia rendszerének s belső berendezésének szabálytervezete. Szemle. Különfélék. Mint katonai szakművek, igen figyelemre méltóknak mutatkoznak e füzetek, melyek havonként jelennek meg, s előfizetési áruk 4 frt; mivel azonban a novemberből megindult vállalat első folyama 14 füzetből álland, ez kivételesen 5 frt. 2) „Értekezések a nyelv és széptudományok köréből.“ Kiadja a m. tud. akadémia, szerkeszti Gyulai Pál osztálytitkár. E füzet az akadémia első osztályának értekezéseiből s fölolvassásából adja a szokott közleményeket. 3) „Magyar Nyelvőr.“ az akadémia megbízásából szerkesztő Szarvas Gábor, XI-ik füzet. A szokott tartalommal, s a magyar nyelvre vonatkozó fejtegetésekkel jelent meg. 4) „Természettudományi Közöny“, november havi füzet, melyben az érdekes apróbb közleményeken kívül, most főként az élettan s csillagászat köréből, három nagyobb értekezés van: A bécsi világtárlat magneisei, Szily Kálmántól. Nehány szó az állatphaenologia érdekében, Horváth Gézától, s a magyar-óvári vegykísérleti állomás leírása. 5) „Földrajzi Közlemények“, kiadja a földrajzi társulat, szerkeszti Berecz Antal. Tartalma: A Tekesz-völgy és a Muzart-szoros, Vambéry Armintól; Rheobathometer, Stahlberger F.-tól; Futamjelző, Mayer E.-tól; Az osztrák-magyar expedíció, Turner Adolf-tól; A föld alakja ó-görög fölfogás szerint, Garami Rikárdtól; Rövid közlemények, könyvészet. — 6) A „Magyar Tanügy“ ez évi 8. és 9-ik füzeté számos kisebb közleményen kívül a következő nagyobb cikkeket tartalmaz: A latin alaktan kezelésmódja az első osztályban, Nuber Sándortól; A protestáns theologiai tanintézetek reformja, Weber Samutól; A jezsuiták gymnáziumai, György Aladártól; a magyar országos tanszer-múzeum s a jog- és államtudományi szigorlatok

ügyében, az író megnevezése nélkül. Előfizetési ára s gondosan szerkesztett havi folyóiratnak egész évre 5 frt. — 7) A „Magyar prot. egyházi és iskolai figyelmes“, novemberi füzetéből a szerkesztő Révész Imre „Emlékirat a tiszántuli ref. egyházkerület főt. közgyűléséhez a közpntanodai oktatásról szóló törvényjavaslatról“ című munkáját kell fölemlíteni.

— (Gyakorlati kézikönyv-folyamat) indított meg Balázs Sándor fővárosi postatiszt. Czime „Postai díjszabványok“, melyekből most jelent meg az első füzet, s jönni fog a többi is négyszer évenként, mind a posta körébe vágó tudnivalókat tartalmazván. E műben a világ bármely helyére küldendő levelek, pénzek és csomagok díjlevele össze van állítva, s így nemcsak a postahivatalnokok, hanem a nagy közönségre nézve is hasznos munka s hazai nyelvünkön egyedül szaktm. Az első sűrűn nyomtatott nagy füzet ára 60 kr, s egész évre négy új füzetre 1 frt 10 kr. Megrendelhetni a szerzőnél (Budapest, Prater-utca 9. sz. a.).

— (Ifj. Csáthy Károly) kiadásában Debreczenben megjelent: Természettan, népiszkolai használatra, összeállította B. P. debreczeni tanító. Ára kemény kötésben 26 kr.

— („Hárfa-hangok“) czim alatt Rácz Mihály, a „Nagyváradi“ volt szerkesztő, előfizetést hirdet egy kötet lyrai költeményre. A könyv 10—12 iven, velinpapíron fog megjelenni újévre, s az előfizetési összeg (egy forint) szerző neve alatt Nagy-Váradra küldendő.

— (Röpirat egy cholera-orvosságról.) Kecskeméten ily című füzetke jelent meg: „Néhai gr. Török Lajos cholera ellen alkalmazott rusztincturája, s az ezen üldözött gyógyszer fényes sikerének okiratai.“ Irta Garzó Gyula, a gyomai ref. egyház lelképásztora. Elmondja e kis könyv, hogy a rusztincturát a kassai kerület tanulmányi igazgatója, néhai gr. Török Lajos találta föl és sikerrel alkalmazta a cholera ellen már 1831-ben is, valamint ily sikerrel alkalmazták legutóbb is, hogy a ki használta, senki sem halt meg; sőt a képviselőházban Péchy Tamás is fölszólat, hogy ezt engedélyezni kellene. A kormány azonban eltiltotta. A gyógyszer titka a nagy Kazinczy fiának, Antoninnak birtokában van, s midőn a belügyminiszter fölszólat, hogy peesét alatt közölje a szer vegyészeti részét, 6 tagadólág felelt, miután néhai nagytatyját (Törököt) már annyit keseríték az orvosok, hogy írásban hagyta meg, mikép a szer titka a család körében maradjon. Ez pedig baj, mert orvosrendőri szempontból így nem lehet föléje nyilatkozni.

— (Vidéki új lapok.) Kolozsvárt újévtől „Társadalom“ czim alatt szépirodalmi, ismeretterjesztő és társadalmi hetilap indul meg Hory Béla és Salamon Antal szerkesztése mellett. Főszlyt fog fektetni az ismeretterjesztő részre és az erdélyi társadalmi mozgalmak ismertetésére, valamint ily irányú tanulmányokra és történelmi háttérű szemlékre. — Beregszászon pedig „Bereg“ czim alatt Janka Sándor szerkesztése mellett újévtől hetilap indul meg, mely a helyi érdekeket kívánja képviselni és társadalmi uton s nemzetes irányban hatni. Előfizetési ára egész évre 6 frt, évfolyamra 1 frt 50 kr.

— Sz. J. (Hírlapirodalmunk 1873-ban.) A „Vasárnapi Ujság“ jelen évi számaiban közölt kimutatásainkat a következőkkel egészíthetjük ki.

234. Féléghyász. (K.-Féléghyász.) Vegyes tartalmu hetilap. Laptulajdonos Reviczky János; ideigl. szerkesztő ifj. Ulrich István, kiadja a Báns testvérek. Megjelenik minden vasárnap kis ívret egy iven. Előf. ára 4 frt. (Keletkezett szeptember 28-kán).

235. Képes Regénytár. Kiadók: Deutsch testvérek. Megjelen minden hó 1. 10. és 20-kán 8-ért 4 ives füzetekben. Előf. ára 5 frt, egyes füzeté 15 kr. (Keletkezett október 1-jén).

236. Földmívelési Érdekeink. Mező- és erdő-gazdasági hetilap. Kiadó-tulajdonosok: Légrády testvérek. Szek. Mátyás Izidor. Megjelenik minden hétfőn 4-ért egy iven. Előf. ára 6 frt. (Keletkezett november 3-kán).

Változások: Erdély október hótól kezdve hetenként kétszer jelenik meg. Vadász és Verenyelap szerkesztését augusztus hó végén Sárkány János Ferenc vette át. Magyar Bazar mint a Nék Munkaköre szerkesztését Wohl Janka és Stephanie vették át október 1-jével. Pesti Hölgydivatlap október 1-jén Budapesti Bazar Pesti Hölgydivatlap czimet vett föl.

Megszűnt lapok: 18. A Nék Munkaköre megszűnt szeptember 15-kén és beolvadt a „Magyar Bazar“-ba. 19. Zemplén megszűnt szeptember végén. 20. Sárközi Lapok megszűnt szeptember végén. 21. Képes Világ október 1-jével megszűnt. 22. Somogy megyei Tanügyi Lapok megszűnt október hó végén.

A magyar birodalom területén megjelenik jelenleg magyar nyelven 214 hírlap és folyóirat. — (Mai számunkkal) veszik olvasóink a „Képes Kiállítási Lapok“ új folyamának 15-ik számát. Lapunk e kiállítási mellékletéből még két számot adunk ki, és pedig a „Vasárnapi Ujság“ decz. 7-ki és decz. 21-ki száma mellett; az utóbbival a bécsi világtárlat megnyitása óta rendszeren adott kiállítási mellékleteink be lesznek fejezve, s a „Vasárnapi Ujság“ azután — mint már jelentettük olvasóinknak — egy félívvél bővítve vagyis két ívnyi terjedelemben fog megjelenni.

Közintézetek, egyletek.

— (Magyar tud. akadémia.) A nov. 17-iki ülésen a szakfőiskola nézve érdekes fölolvastat tartott Krusper István a páriai levéltári méterrud véglapjain lévő mélyedések megméréseiről. Utána pedig Fridvalcsy János tett előterjesztést 1871. nyarán akadémia megbízásából tett állattani utjáról. Máramarosban sok érdekes talált, többi közt 618 rovart gyűjtött, köztük két egészen új fajt. Máramarosban 99 gerinczes és 778 gerinczelen állat ismeretes.

— (A természettudományi társulat) nov. 19-én ülést tartott. Legelőször Balogh Kálmán értekezett a „choroton-chloral-vizveggy hatásáról az állati szervezetre.“ Több kísérlet alapján bizonyította, hogy e szer alkalmazása által az állatok rendkívüli érzékenységet tanúsítanak, kivált a fejben. Majd Horváth Géza ismertette a rovarok befolyását a növények megtermékenyítésére. Ez sokáig ismeretlen szerepe volt a rovaroknak, míg Sprenger és később Darwin híres munkájában ezen kérdéssel behatóan és páratlan alaposággal foglalkozott. Darwin a növényeknek rovarok által való megtermékenyítését igen fontosnak, s a növények életéjére és a létfontartási harcban azok előnyös küzdésére sokkal jobbnak és biztosabbnak jelzi, mint az öntermékenyítést. Azon rovarok, melyeknek földadata a növény megtermékenyítése, ezen czél elérésére a természet által alkalmas szervekkel vannak ellátva. A rovarok közül, melyek a növények megtermékenyítésében közreműködnek, különösen ki kell emelni a méh-féléket, melyek e tekintetben kitünő szolgálatot tesznek a növények fejlődésére. Ennek illusztrációjára említi Darwin és Vogtnak igen érdekes szemlenczolatát, mely ezen méhrovarok által származó megtermékenyítést összeköttetésbe hozza közvetett kölcsönös összefüggés folytán az emberi fejlődéssel, haladással stb. Az utolsó értekezés Högyes Endre volt, ki a „Hüler-féle tüneményről a tüdőbeli vérkeringésben“ szökött. Ezen tünemény magyarázatára számos kísérletének eredményét adja elő, melyeket békák tüdőjén vitt véghez.

— (Az akadémiai olvasókör) már megalakult, s fényes helyisége az akadémia palotájában van. Alakuló gyűlése a mult vasárnap volt, melyen Lónyay gróf elnököl, ki legelőször is köszönetet mondott Csengery Antalnak az eszme megpendítéséért, Arany Lászlónak pedig a berendezésnél tanúsított izlésért. Azután fölolvasták az aláírási íveket, melyek élénk részvételt tanuskodnak, noha még sok iv nem küldetett be. Következett a választmány megalakítása szavazás után. Elnök, alelnök az akadémia elnöke és alelnöke lesz mindig, és ezek most Lónyay és Csengery. A választmány tagjai pedig következők lettek: Arany László, Csernatony Lajos, Frankl Vilmos, Gyulai Pál, Gorove István, Greguss Ágost, Horváth Döme, Horváth Mihály, Hunfalvy Pál, gr. Károlyi György, b. Liphay Béla, Lukács Antal, Pauer Gyula, Pulszky Ferenc, Pulszky Ágost, Rákósy Jenő, Ribáry József, b. Sonnyey Pál, Somsich Pál, Stoczek József, Szily Kálmán, Székács József, Tárkányi Béla, Tisza Kálmán, Toldy Ferenc.

Egyveleg.

— (Az elhunyt szász királyról.) A „Stettiner Ztg.“ a következő adomát közli: Az öreg király rendkívül érdeklődött minden iránt, a mi országában történik s alig volt olyan csekélység, a mi figyelmét elkerülte volna. Szokása volt gyakran meglátogatni a törvényeségi tárgyalásokat, az alsóbb és magasabb iskolákat előadás alatt, s a mindenféle hivatalokat, mikor nem is várták. Egyszer megjelent egy jelentéktlenebb állomás távirtda-hivatala előtt. A távirásznak épen hogy annyi ideje volt, hogy megtáviratozza a szomszéd állomásra barátjának: „Épen most lép be a király inspicálni.“ A király csakugyan belépett, kérdőzködött a forgalom élénkségéről, a távüregnyök számáról, a bevételről, hivatalos teendőkről, stb., mikor a villanytelep kezd jelezni egy sürgöny érkezését. A hivatalnok zavarba jön, a mint az érkezett sürgönyt elolvassa, s még nagyobb zavarba jön a király kérdéseire, hogy mit tartalmaz az a távirat? A hivatalnok kitérő választ ad, azt mondja, hogy a sürgöny tartalma nem közölhető stb. De a király most már minden áron tudni akarta, mi van a sürgönyben, mire a szögény távirás nagy hebegve előadja, hogy épen jelenlenti bátorkodott a szomszéd állomásra ő felségének legkegyelmesebb látogatását, mire a szomszéd állomárról most a következő tartalom válasz érkezett: „Az a király is mindenben belelti az orrát.“

— (Világos választási manifestum.) Lannes ezrede, a későbbi tábornagy, 1802-ben Bonaparte tábornok érdekében ezredéhez követhető napirancsot intézett: „Katonák! Arról van szó, hogy Bonaparte tábornok élethossziglan első konzullá választassék. A vélemények szabaddok, és én nem akarok senkire pressiót gyakorolni. De annyit mondhatok, hogy a legelsőt, ki nem reá szavaz, az ezred arcvonalá előtt fogom mint ellenszegülőt föbe lövetni. Eljön a szabadság! Lannes ezredes!“

— (Új üstökös.) A bécsi cs. kir. csillagda jelenti, hogy marselli társától f. hó 11-kén távirat érkezett hozzá, mely egy új üstökös fölfedezésének híré közli vele. Az új csillagot Coggia segéd földözte föl. Egy-két órával később Winecke tanártól Strassburgból hasonló értelmű távirat

érkezett, s ezután Bécsben is észlelték az új üstökös, mely meglehetősen halvány, gömbölyded ködömegek alakjában mutatkozott valódi központ nélkül. Ezen fölfedezés már a 11-dik, melyet a bécsi tudományos akadémia erre vonatkozó jutalomtételei eredményeztek.

— (Házasság a felhők felett.) Kaliforniából azt az amerikai újságot írják, hogy Lay nevű tanár f. évi okt. 25-én menyasszonyával és egy békebíróval egy léghajón fölszállt a magasba s a boldog pár ott a felhők közt írta alá a békebíró által hitelesített házassági szerződést.

— (Serves élet a Montblancon.) Münchenből írják: A földrajzi társulat nov. 14-ki ülésében dr. Pitschner Vilmos érdekesítőleg vizsgálta a Montblanca, Európa e legmagasabb csúcsára tett útját. A három ut közül a legrövidebbet választotta, az úgynevezett „Grande-Crevasse-ot.“ hol a 400 láb magas Mur de la Cote megmászása csak a vezetők által fokoként bevágot gyűgynevezett gletscherlépés által vált lehetségessé. A Montblanc tetején az előadó, ellentétben Lausauré-vel, ki a tetőt oly keskenynek mondja, hogy állig alhat rajta két ember, egy taláta, hogy az orom szélessége 12—14 láb. A tudós a tetőn egészen jól érezte magát; itere 116-at vert percenként, a völgyben 76-ot. Érdekes volt az a közleménye is, hogy a szomszédos „Ober-Mauthierfels“-en, Európa legmagasabb szikláján moh volt található és egy hangyfaj: a Tisiphonia Australis.

vonja a köpenyt, melynek csücske szép lehulló redőzeteket alkot.

Pathosz, hév és nemes nyugalom van e tervezetben, és van hatása is, miről meggyőződhetett mindenki, ki látta a művész műtermében. A minta mindössze alig láb magas, s ekkép a részletek, az arcz még csak nagyjából vannak fölmuttatva. Az egyetemes benyomás elősegítésére buntölt is be van vonva, s talapzatra állítva.

Mult vasárnap mutatta be Izsó a szoborbizottság tagjainak s a hírlapok képviselőinek, kik megtekinték mind a három tervezetet. Izsó az utóbb említettben állapodott meg, s azt a bizottság tagjai is tetszéssel szemlélték, némely mellékes megjegyzéseket téve.

Megvalljuk azonban, hogy nekünk jobban tetszett a legelső fölfogás, mely Petőfit oly hővételjesen igyekezett bemutatni, s öt egy nagy időszak alakjává tette, oly időszak alakjává, melylyel az ő emléke egybeforrt, s melyre lehetetlen meg nem emlékeznünk, ha Petőfi nevét halljuk.

Izsó sok szépészeti érzékkel, plasztikával és kifejezéssel készítette el harmadik tervezetét is, s díszes emléke az egy költőnek, előtűnteti Petőfit is erős karakterrel, de első fölfogása költőibb volt, s az egyénítés jobban öszbangzatban állt azon drámai befejezéssel, mely a költő életének véget vetett a harczmezőn.

A szobor alakja 13 1/2 lábnyi magas lesz, talapzata pedig (melyet Izsó rajzban mutatott be) 22 lábnyi. Ez utóbbi egyszerűnek, de izléssel van tervezve, s elől koszoruba jön a költő neve.

A teljes nagyságu szobor mintázásához a tavasszal kezd Izsó, s körülbelül két évre van még szükség, hogy az ércöntő gyárból is kikérülhessen. Addig a közönségnek is lehet alkalmá, hogy ez 55—60,000 frtba kerülő szoborra újabbán is adakozzék, miután a szükséges összeg még nincs együtt.

A művész már régóta készített tanulmányföket Petőfi meglevő arczképei után, sőt a költő fiának arczáról is vett viaszlenyomatot, mikor koporsóban feküdt. Egy szép tanulmányfő már készen is van, s arról márvány mellszobrot rendelt meg a közoktatásügyi miniszter a muzeum számára.

Utazó lapp.

Az írámszarvas és a lappok.

Az írámszarvas s más északvidéki népeknek épen az, sőt bizonyos tekintetben több, mint a mi a beduinoknak a teve, a mongoloknak a ló, az alpok lakóinak a juh és kecske s Afrika berberinek a pálmafa. Az írámszarvas teszi lehetővé rájuk nézve az ide s tova bolyongást a hőlepte vadonokon keresztül, valamint nyáron át is a nomád-élet folytatását. E hasznos állat télen szánokat, nyáron szekereket húz meglehetősen nagy terheléssel s igen sebesen, hogy a ló is alig mérközhethék vele. Az ázsiai törzsek háts- és teherhordó állatnak is használják. Tejével s húsvál egész családokat eltart; bőrével ruházta őket s azokivül sátor ponyvákhöz, szánborítóhoz, ág- és szánbéléshez, csizmához és házi edényekhez szolgált vele anyagot; beleiből czéznát, szonjaiból házi szerszámokat és fegyvereket készítenek; vért leveg gyanánt eszik, sőt még gyomrának és beleinek tartalmából is élelmet készítenek. Szóval az írámszarvas az északi népeknek nemcsak minden gazdagságát, hanem életfeltételeit is képezi.

Az írámszarvas a finnekél és lappoknál hajdan áldozati állat is volt, melyet nagy ünnepek alkalmával istenek tiszteletére lovták, e hasznos állat vérével és zsírával bálványképeiket bemázták, pompás agancsát oda helyezték a bálványok fejéhez és az állat minden tagjától tetek elébe pár falatot, a csontokat és kőrmöket elásták,

írámszarvas-szerszáma, melyet tarka rongyokkal, ezüst és czinon csatokkal, csengtyűkkel és gombokkal aggat tele és az állat szarvaihoz van erősitve. E czifra szerszámmal szokott a lapp vásárra és templomra járni. A lappok nem szoktak kerülőket csinálni, mindig egyenes irányban mennek, de a veszélyesebb helyeket nyírágakkal jelölik meg.

A sarkvidéki népek életmódjukat az írámszarvas természetéhez kénytelenek alkalmazni, úgy hogy tulajdonképen az ember vált függővé az állattól, nem pedig ez amattól, mint más helyeken történik. Minthogy még a szelídített írámszarvasok is vándorolnak, gazdáikat is nomád életre kényszerítik olyan formán, hogy minden másfél évben bizonyos körk iránt le vándorlásaikkal s innét visszaérkeznek oda, honnan kiindultak. A vándor-írámszarvas bámulatos helyismeretet vagy inkább helyi ösztönt áru el s a mellett jó emlékező tehetsége is van, mert fölisméri az átutazott vidékek ismertető jeleit. Ura hangját szintén jól ismeri és hívására követi őt, utazás közben az éneket örömet hallgatja, szóval urának hűségestársa mindenütt s annyira összezokott már az emberekkel, hogy ezeknek hibáit, haragos, hirtelen természetét, szeszélyességét, boszúállását is eltanulta.

Végül megjegyezzük, hogy egy írámszarvas levágása mindig nagy ünnep a családban s oly hatalmas mulatságot csapnak tiszteletére, mint nálunk faluhelyen a disznótorok alkalmával.

Trefort Ágost, Urvary Lajos, Warmann Mór, Wodianer Albert. A választmány rögtön megtartotta első ülését, melyben a belső ügykezelésre vonatkozó szabályokat állapította meg, többi közt a könyvtárból kivendők művek használati módját. Akadémiai nagygyűlések alatt a vidéki tagok mint vendégek tekintetnek; vendégek — bevezetés mellett — különben csak három napig látogatják a kört. Igazgatónak Arany Lászlót, titkárnak Rákossy Jenőt választották meg.

Mi újság?

(E héten) csaknem egyedül politikai események monopolizálták az érdeklődést. A hét elején aggasztó hírek keringtek Deák Ferencz betegségéről. Szombatról vasnapra szóló éjjeli hír szerint erős láz szállta meg. Egy helyi lap szerint úgy éjjel után két óra felé égető szomjúságot érzett. A csengettyűhöz, melylyel a szolgálattelők közül valakit beszélthetett volna, ott függött ugyan ágya mellett, de az öreg ur tulajdonos gyöngédségéből habozott hozzá nyulni, megdölgölni, mily kellemetlenül esnek azoknak, kik a fárasztó napi munka után most pihennek, ha édes álmukból fölrészletnének. Inkább maga hozza el az ágytól néhány lépésnyi távolban álló vizet. Fél is kelt, de alig tett két lépést, lábai összecusoklottak alatta, leroskadt a földre s huzamos ideig fektült a hideg padlaton. Innen datálódik jelen betegsége, melyről a hír néha nagy consternatióra szolgáltatott. Csütörtökön azonban már azt beszélték, hogy jobban van, fél is kelt ágyából, a veszel elvonult, aggodalomra nincsen ok. — Az országgyűlés felelte lassan lát a dologhoz, hosszas szüneteket tart, úgy látszik, nem akaródzik a munka. E héten csak a Simónyi Ernő bankügyi javaslatainak indokolása zavart némi vizet, s az inkompatibilitásról szóló indítvány, melynek az adja meg a komikus színezetet, hogy csupa olyan képviselők irták alá, kik pénztintézetek elnökei, igazgatói vagy igazgató tanácsosai, mely hivatalaikról az inkompatibilitás kimondása esetében lemondani kényszerülnek. Így csinál az ember szükségből erényt. — A pártalakulási forrongás még mindig tart s nem mondhatja meg senki, hol és mikor ér véget?

(A király trónraléteinek 25-ik évfordulóját) december 2-án Budapesten is meg akarják ülni. Ugyanis a főpolgármester elnöklése alatt számos főv. bizottsági tag értekezletet tartott arról, mikép volna az eszékzöld. Tüzetesebb megállapodás ez ügyben, mely még több értekezleten fog megbeszélteni, eddig nem létesült, valószínű azonban, hogy egy alapítványt tesznek elárult gyermekek számára, vagy pedig menhelyet létesítenek elszegényedett személyek eltartására. Részleteab javaslat előterjesztésével Radocza János és Váradi Károly bizattak meg.

(A királyné névnapját) e hó 19-én a főváros minden templomában isteni tisztelettel ülték meg. A várbeli plebánia-templomban Simor herczegprímás mondta a nagy misét, fényes egyházi segédlettel, s jelen voltak a miniszterek, a polgári és katonai hatóságok; a fővárosi törvényhatóságot Ráth Károly, Kammermayer és Gerlőczy képviselték. Ugyanők az isteni tisztelet után a belügyminiszterhez mentek, s kérték, hogy a polgárság meleg üdvözlét juttassa a királyné tudomására. A belvárosi templomban pedig a törvényszékek, árvaintézetek, (melyek a királyné pártfogását és jótékonyágát élvezik) voltak képviselve. A középületeken, a konzulságok lakásán s a kikötő árbozain lobogók lengtek. A nemzeti színházban diszlocadás volt s „Romeo és Julia“ operát adták elő.

(Liszt Ferencz ajándéka a múzeumnak.) A híres művész pár nap előtt meglátogatván a nemzeti múzeumot, távozása előtt megkérte a múzeum igazgatóját, hogy adna rendelkezésére néhány szekrényt, miután Weimáriban levő gyű-

teményét a múzeumnak szándékozik ajándékozni. A többi közt ott van az a díszkard is, melyet 1840-ben kapott a magyar nemzetől, továbbá egy művészileg készült váza, az orosz czár ajándéka, melynek értéke 30,000 frankra becsültetik; az a két koszorú, egyik arany, másik ezüst, melyekkel csak az imént, 50 éves jubileuma alkalmából tiszteltetett meg és számos egyéb emlék. A gyűtemény összes értéke, hír szerint, megüti a 300,000 frankot.

(Csokonai születésnapjának százados évfordulója) e hó 17-én volt, s a debreczeni főiskola önképző köre meg is ünnepelte kedálokkal és szavalatokkal, melyekre sokan jelentek meg. Ugyanaz nap este a színházban Szigligetnek „Csokonai szerelme“ című színművét adták elő.

(A magyar gőzhajó-társulat igazgatóságát) a közlekedésügyi miniszter arról értesítette, hogy a kormány nem veheti át a társulat ügykezelését, s általában nem bocsátkozhatik semmiféle tárgyalásokba.

(Nagybecsű könyvtára volt) Török János publicistának, melyet most Schlauch Lőrincz szatmári püspök vásárolt meg 20,000 frtért. Kíváncsinos is, hogy a könyvtár itthon maradjon, mert nevezetesen gyűjtemény. Megvan benne hazánk közjogára és történetére vonatkozó minden munka s a röpiratoknak oly teljes gyűjteménye, minő alig található valahol. E könyvtár katalógusa nem sokára meg fog jelenni s abból igen ki fog tűnni becses volta. A püspök e nevezetes szerzeményt saját székelyhán fogja fölláttani.

(A pénzügyminiszter eser baja közül) a legjellemzőbb a következő: Egyik megye legdagabb urasága már évek óta nem fizette adóját, s most egyszerre exekuciót ment nyakára. Sikertült azonban rövid halasztást kieszközölnie, s ez időt arra használta, hogy feljött a fővárosba, elment Kerkapoly miniszterhez, s ott előadta, hogy mily méltatlanság történt vele. Kerkapoly azonban most épen nincs olyan hangulatban, hogy ha nem fizetésről van szó, tehát akkor valami pompásan érezné magát, különben is sok kálmánista ösztönosság lakik benne. Szava s mondása tehát az volt, hogy biz az csöppet sem szép dolog, ha valaki gazdag ember léte élné, hogy szegény embertől adó fejében még a szalmazsákot is elvigyék. Ő szegényenlé magát, s hasonló esetben röstelne a miniszterhez fáradni kérelemmel. A mi folyamodónk nagy fölháborodással hagyta el a minisztert, kihez azután nemsokára két udvarias ur nyit be, azon kijelentéssel, hogy Kerkapoly megsértette X. urat, ki ennek folytán lovagias elégtételt követel. Folytatását nem tudjuk.

(Halálhíradások.) A fővárosi körökben mindenütt ismert és köztiszteletben élt Gyertyánffy Dávid meghalt e hó 17-én 75 éves korában. Nagy kiterjedésű család és rokonság gyászolja halálát. — A m.-vásárhelyi tábla egyik legtevékenyebb bírása: Bárdossy György megszűnt élni e hó 14-én, 56 éves korában. A lefolyt hét alatt még a következő halálesetek felől értesültünk: Ince Ferencz Bálványos-Váralján 68 éves korában; Kullmann N. pestvárosi tisztviselő; Ia. Kovássy Mihályné, szül. Szaploneczay Erzsébet asszony M.-Szigeten 72 éves korában; — Jeanovicsné, szül. Kezthelyi Parthenie urnő Becskerekén; Hiesinger Nándorné asszony Aradon, alig 19 éves korában. Kindris Ilona k. a. Buddafalun, Máramarosmegyében elhunyt. (E fiatal hölgy menyeközje előtt való nap lett a kholerának áldozata.)

A hadsereg egyik régebb katonája, herczeg Schwarzenberg Ödön e hó 17-én este, épen 70-ik születésnapjának előestéjén meghalt csehországi Worlik várában. Legifjabb fia volt azon Schwarzenbergnek, ki a lipcei csatában a szövetséges hadak fővezérletét vitte. Az elhunyt marsalli méltóságot viselt, s kivüle még csak egy marsall van a hadseregben: Albrecht főhg. — Franciaország az utóbbi napokban két legidősebb és jeles tengerészt vesztette el. Meghalt ugyanis Areachonban

a francia tengerészet utolsó activ tengernagya, Trehouart, 75 éves korában; kezdetben öt századékozta a Bazaine fölötti itélő haditörvényszék elnökévé kinevezni. Sain-Servanban pedig Cecile altengernagy hunyt el 86 éves korában.

Nemzeti színház.

Péntek, nov. 14. „III. Richárd király.“ Tragédia 5 felv. Irtá Shakespeare; ford. Szigligeti. Zenéjét szerz. Volkman. Szombat, nov. 15. „Hunyady László.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerzette Erkel Ferencz. (Hauk k. a. fölleptül). Vasárnap, nov. 16. „Huszár csíny.“ Eredeti vigjáték 3 felv. Irtá Vahot Imre.

Hétfő, nov. 17. „Az élet színpalot.“ Vigjáték 5 felv. Irták Dumanoir és Clairville; ford. Bulyovszkyne. Kedd, nov. 18. „Romeo és Julia.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Gounod K. (Hauk k. a. fölleptül).

Szerda, nov. 19. „Londoni arszlánek.“ Vigjáték 5 felv. Bourcicant regénye után angolból ford. Csépregi. Csütörtök, nov. 20. „Ördög Robert.“ Opera 5 felv. Zenéjét szerzette Meyerbeer.

Szerkesztői mondanivaló.

— B-es. Disznótörő verselménynek rekrámnál megjárja, de nem közbőség elé való. A ballada ugy sem. — Esztargom. P. G. A. Hosszadalmas nota ez oly utasítást tartalmaz, hogy „a leány a legényt folytonosan csálja“ — az illusztrálásra. Az utóbbi küldött kettő sem jobb.

— Siremlékeink. Az indítvány, hogy „jelesinknek ne csak sírkövet állítsunk, hanem a koporsóba is érczelat tegyünk, neveikkel, melytől századok múlva, ásatások alkalmával meg lehessen tudni, ki fekszik ott“, nem igen gyakorlati s aligha fogja elfogadásra találni.

— Magyar Imre. Ritka virág... Biz a jó vers is ritka virág.

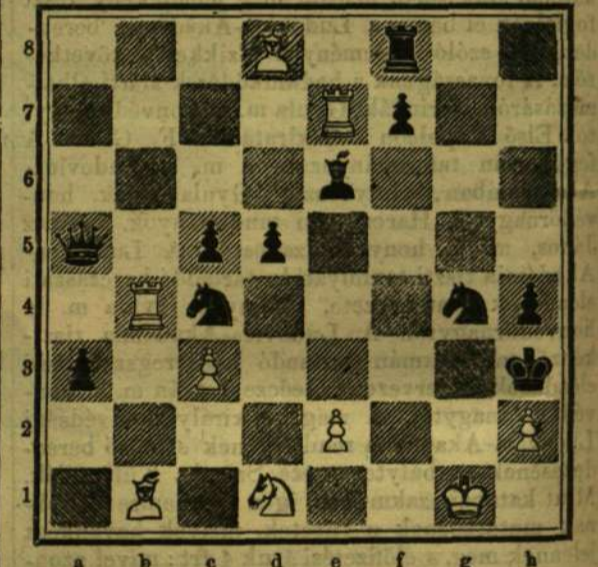
— K. K. G. Az eredetiek gyöngébbek. A Lenau-dalok közt egy pár eléggé sikerült. Nézzé az még egyszer; próbálja az 1. 4. 5-ben is keresztimrekl. S ha sikerül, küldje be újra.

SAKKJÁTÉK.

729-ik sz. f. Klark D.-tól

(Sziberiában).

Sötét.

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 724-ik számú feladvány megfejtése.

(J. Elson-tól Philadelphióban.)

VII. Söt.

1. Hg6-e5 f6-e5: (a)
2. Bf7-f8 Be8-f8:
3. Bb3-f3+ Fb1-a2:
4. Hd7-f8 mat.

a)

1. He4-c3
2. Bb3-c3+ Fb1-a2:
3. Hd7-c5+ Ke6-f5
4. Bc3-f3 mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Gelsen: Glesinger Zaigmond. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — A pesti sakk-kör.

TARTALOM.

Ghyez Kálmán (mellszobra). — Soká kerestük azt a sirt... — Tengerparti rajzok. II. III. — A rovarok miveltsége. — Fővárosi képek (képpel). — Életmentés védt-öntés által (két képpel). — Kazinczy Ferencz fogsági naplója (vége). — Ki viselje gondját a szegényeknek. — Petőfi szobrának tervezete Iszótól. — Az írárszaryas és a lappok (képpel). — Egyreleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték — Heti-naptár.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós (L. csukor-utca 11. sz.)

Buda-Pest, november 30-án 1873.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Újság és Politikai Újdonságok együtt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft. — Csupán a Vasárnapi Újság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Újdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Újság és Politikai Újdonságokak illetőleg: Egy négyzer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri iktatásnál 10 krajczárba; háromsori vagy többesori iktatásnál sak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wallfischgasse Nr. 10. — Bélyegűj, kűlön minden iktatás után 30 kr.

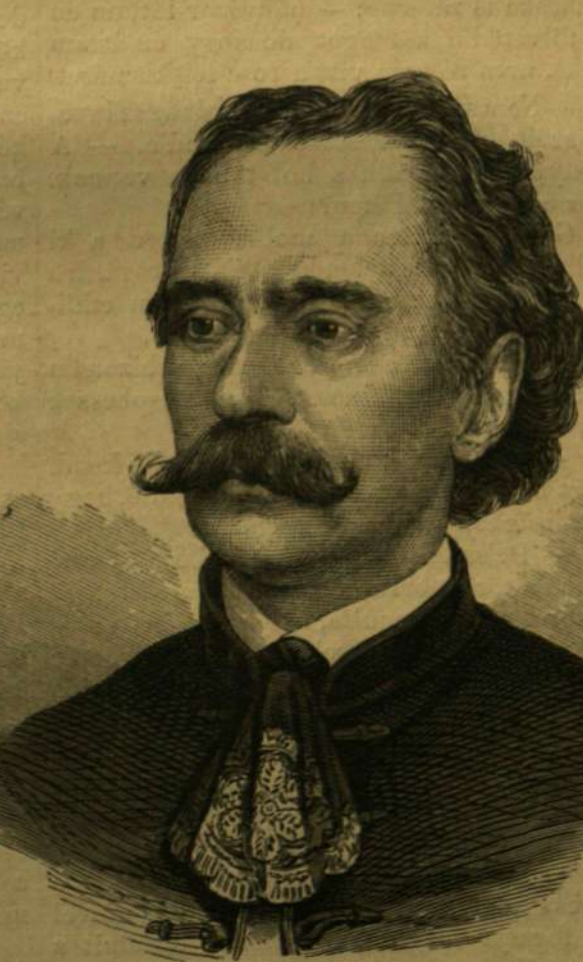
Budapest polgármestere.

„Sánchez nem véd népet, ha a nép nem védi a sánctot,“ — ezt a kis versecskét írta Jókai, mikor a franciaik vereségei után arról volt a szó, hogy Párisit külsősanczolják. Ember kell a gátra! ezt tartja a magyar közmondás, s ha sikerül minden gátnak megadnunk a maga emberét, — jobban meg lesz védve hazánk, mintha minden hegyét erődökkel raknók meg, minden völgyét keresztül szántanók sánccokkal.

Ki merné tagadni, hogy minden ellenséges támadásnak fővárosunk van kitevése legjobban? Az a főváros, a melybe minden egyes vasutvonat új meg új elemait szállítja belé az idegen áradatnak, s mely kinosan vergődik, hogy némileg kiszabaduljon egy nagyobb, hatalmasabb, mert az ő rovására, századokon keresztül gédelgetett nagyváros anyagi, szellemi és erkölcsi fenhatósága alól; az a főváros, melyben összegyűl az ország szellemi és anyagi tőkéje, hogy itt, mint a szivben a vér, megfrissülve vezesse vissza éltető és termékenyítő erejét az országtestet többi tagjaiba, mely fennen dobogásával tevékenységre buzdítsa az egész testet és annak minden porczikáját, tanítsa dolgozni, szépért, jóért lelkesülni, a hazáért minden áldozatra késznek lenni s a közérdeknek alárendelni minden tekintetet. Jaj annak a testnek, melynek szive felé annyi ellenséges tör áll szegezve, ha még a test egészséges vére is megromlanék abban a szivben, gonosz, roncsoló betegségekkel telnék el benne, — a helyett, hogy abból vinne a testnek erőt és éltető meleget.

Ha van az országban fontos, nevezetes gát, melyre ember kell a talpán, akkor mindenesetre az ország fővárosa az. Hogyan történhetett tehát, hogy egy ily fontos órállomásra, a legnevezetesebbre, hogy demokratikus irányban haladva, Diogenes lámpája nélkül is számos oly férfira akadunk, ki nem takargatja ősei érdemeivel, kinek az országban oly kevés ismert s a

mellett idegen hangzású neve van, minő Kammermayer Károlyé, Budapest polgármestere? E választás az idők tanuja. Tanuja annak, hogy most a szerény, de serény, zajtalan, de lelkiismeretes és becsületes munka felé kezd fordulni az ország, s első sorban az ország fővárosának a figyelme, s szakítva a hangzatoságot, a külsillogást hajhászó multtal és annak annyiszor végzetessé vált aristokratikus tradícióival, — most amabban keressük akár az ország újjászülésének új alapját; tanuja annak, hogy a finom kesztyűs

KAMMERMAYER KÁROLY.

legyen őse utódainak, s ki, bár nevét nem kürtölték is szélnek az újságok, munkájával, szorgalmával, becsületességével sokszorta inkább megérdemelte volna azt, mint sok olyan, a kinek nevétől régen viszhangzik az ország.

Ezt a mulasztást pótoljuk mi ki most, midőn Budapest legelső tisztviselőjét, új polgármesterét az országnak bemutatjuk. Kammermayer Károly szerény pesti polgár, édes atyja is az volt, s ily névét hiában keressük akár a gothai almanachban, akár az országgyűlések nemesekeit iktató czikke-

lyeiben. 1829. máj. 14-én született s tanulmányait Gyöngyösön, Egerben s később a pesti egyetemen folytató. Az 1848-ki események, mint 19 éves ifjut Pozsonyban találták, a közt az ifjuság közt, mely az országgyűlési tárgyalások közvetlen befolyása alatt ugy tudott lángolni a hazáért. Ő is követte a haza intő szavát, mely zászló alá, fegyverbe szólította fiait s mint önkényes honvéd beállt a Kazinczy Lajos csapatába.

Ettől kezdve végig küzdött az egész szabadságharcot. Mint utász - közlegény, ezredével Pestre rendeltetvén, ő is részt vett a hid alkotásában, mely a Duna jegén veretett, s nemsokára végig ment a tüzkeresztségen is s részt vett a szolnoki, kápolnai, hatvani és isaszegi csatákban, mely utóbbiból, csodával határos, hogy megmenekült. Midőn az osztrákok Buda ostromakor a lánchid fölrobbantását szándékozták, ő is ott volt abban a csapatban, mely azt megszállva tartotta. Tudjuk, mily hajszállon függött akkor a lánchid sorsa és azok élete, a kik rajta álltak. Később Komáromba vonult s oly vitézül viselte magát Klapka kirohánásaiban, hogy főhadnaggyá nevezetett ki. A szabadságharc leveretése után, mint annyit más honfi, ő is a magán életbe akart visszavonulni. De az osztrák parancsnokság,

HETI NAPTÁR.																
Hónapi-és Hettap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Israellik naptára	Nap			Hold									
				hossza	kél	nyug.	hossza	kél	nyug.							
November																
23 Vasár	E 25 Kelemen p.	E 24 Kelem.	11 G 24 Victor	3 Bálv. t. e.	241	16	7	17	4	15	274	32	11	2	6	36
24 Hétfő	Flóra szüz	Firmina	12 János p.	4 Barmán	242	17	7	18	4	14	288	2	11	50	7	49
25 Kedd	Katalin szüz	Kata	13 Ar. sz. Jan.	5	243	17	7	19	4	14	301	4	este	9	9	9
26 Szerd	Konrad	Vász r.	14 Fülöp	6 B. Je k.	244	18	7	20	4	13	315	37	0	59	10	32
27 Csüt.	Ákos hitvalló	Ákos	15 Kar. el. b. k.	7 Herod. h	245	19	7	22	4	13	329	38	1	23	11	52
28 Pént.	Sosthenes hitv.	Eberhard	16 Máté	8	246	20	7	24	4	12	343	47	1	43	regg	
29 Szom.	Saturin	Noe, Valthér	17 Gergely	9 S. Vajzil.	247	20	7	25	4	12	358	1	2	0	1	12
Hold változása. ☽ Első negyed 27. 9 óra 29. 1 percok regg.																